

PANORAMA

22 JANUARI 1942 — No. 4

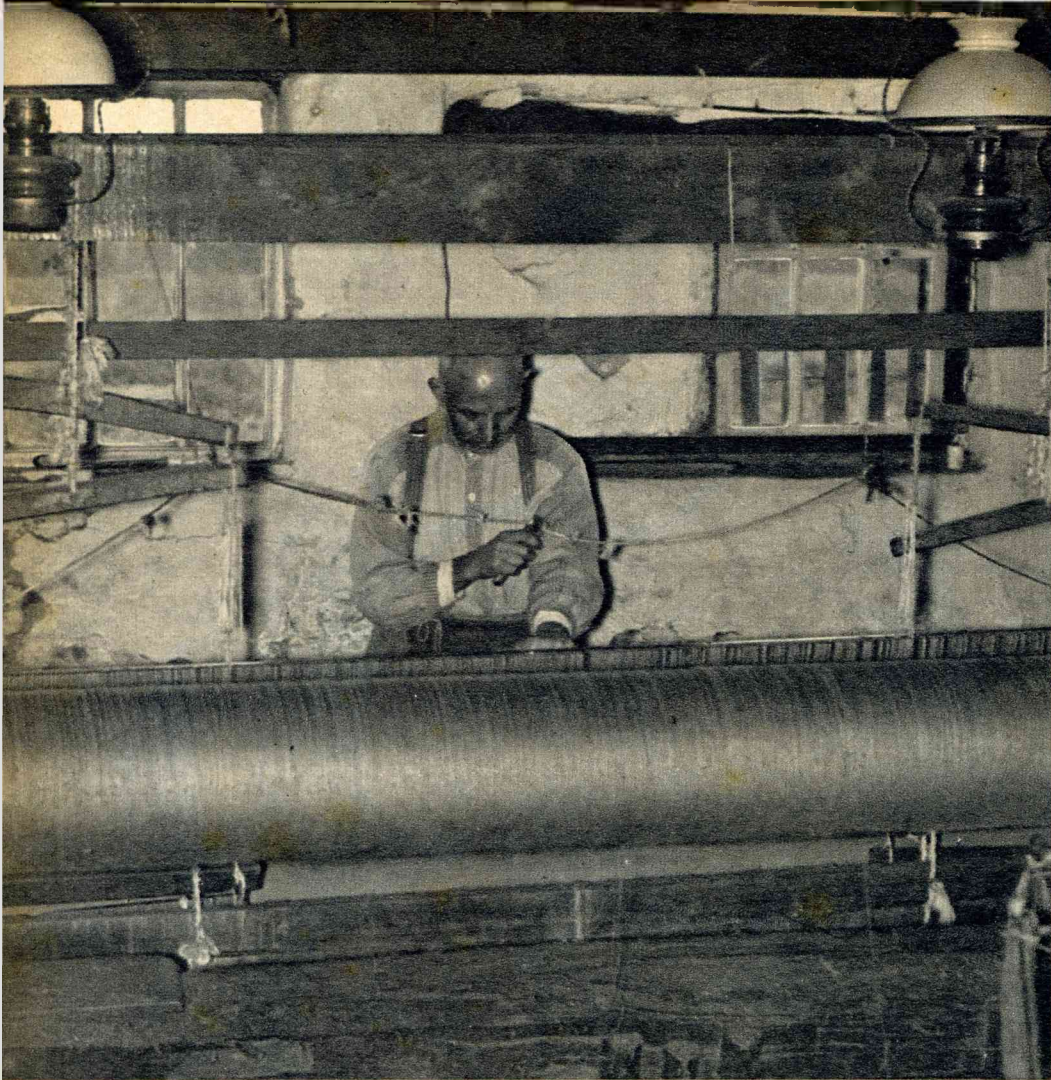
LOSSE NUMMERS 16 CENT

Op het wijde, witte veld
Ligt de vogel neergeveld:
Koude deed hem sneven!
't Meisje ziet het diertje dood,
Haar verdriet en schrik zijn groot,
Vreugd en lach verdreven....

Teekening H. Giesen

Zie in dit nummer het artikel: Onze schutters

De wever achter zijn getouw. Nog steeds hangt in deze oude werkplaats de schilderachtige petroleumlamp.

(Foto's Panorama-De Jong)

Ambachten, die verdwijnen gaan

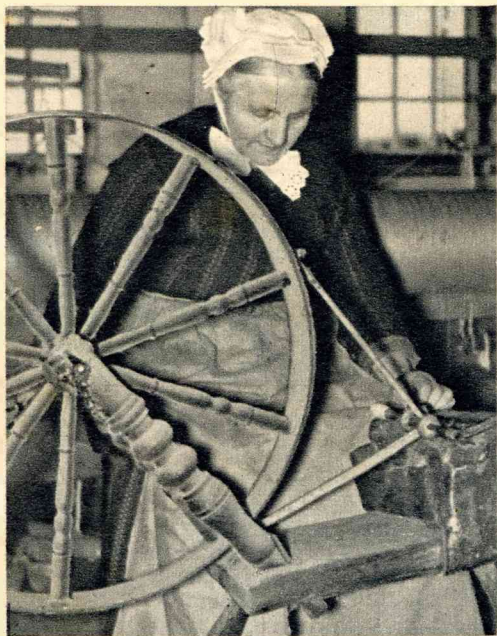
De moderne tijd deed tal van beroepen ontstaan; daarentegen zijn er tal van oude, eerbiedwaardige ambachten, die gaandeweg verdwijnen. In de groote steden gaat dit verdwijningsproces snel; willen we de laatste beoefenaars der oude ambachten ontmoeten, dan komen we vanzelf op het platteland terecht en veelal in de meest afgelegen deelen van ons gebied: Noord-Brabant en Overijsel. In Noord-Brabant zagen we een ouden wever aan het werk, die, als laatste in zijn dorp, zijn ambacht nog steeds naar voorvaderlijke zede uitoefent, in Overijsel troffen we een vakman, die zich ook in onze dagen nog toelegt op de vervaardiging van een reeds lang in onbruik geraakt werktuig: het ouderwetsche spinnewiel.

De laatste linnenwever te Meerveldhoven

Een oude, Brabantsche boerenhuizing. Kleine, vierkante raampjes en achter het half met riet bedekte dak een winterboom als een groote waaier! In dat huisje woont en werkt sinds jaar en dag de tweeënzeventigjarige Gerardus van Herk, trouw bijgestaan door zijn vrouw, die ook al niet zoo jong meer is.

Hij is de eenige in het land, die het al-oude ambacht van handwever nog uitoefent. Het linnenweven als huisarbeid is geleidelijk uit den tijd geraakt. In vroeger jaren hadden de textiel-fabrikanten voor speciale weefsels, waartoe ook 't linnen behoort, hun arbeiders, die thuis, op eigen weefgetouw, de stukken gereed maakten. Dit deed en doet nóg de oude van Herk, de laatste uit een weversgeslacht. Op een oud, maar waardevol getouw verdient deze ijverige werker dagelijks zijn kost.

Hij noemt zich breed-wever, omdat op zijn getouw het linnen tot een

De vrouw windt de spolen op.

Het zoogenaamde trekken is een secuur werkje.

Het garen wordt om de kroon gelegd.

breedte van vier en een half tot vijf el geweven kan worden, hetgeen tot de zeldzaamheden behoort.

Zijn arbeid lijkt eenvoudiger dan hij is! Het opzetten van een dergelijke breedte vergt het werk van twaalf mensen, gedurende een week. Daarna kan de wever het alleen weer af.

In den laatsten tijd weeft hij ook schilderslinnen. Dit heeft een afzonderlijke bewerking noodig. De ruwe draden van den ketting moeten eerst gesterkt worden. Dit beteekent: het invochten met water en een soort papje, waardoor de vezels aan den draad blijven plakken.

Na deze bewerking moeten de draden eerst drogen, voordat met het weven kan worden begonnen. Een en ander kost veel tijd en het resultaat van één dag arbeid is dan ook slechts drie el! De lap heeft in den regel een lengte van honderd el, zoodat het meer dan een maand duurt, alvorens het werk gereed is.

Het groote voordeel van het handweven is wel, dat weeffouten praktisch niet voorkomen, wat bij schilderslinnen van groot belang is.

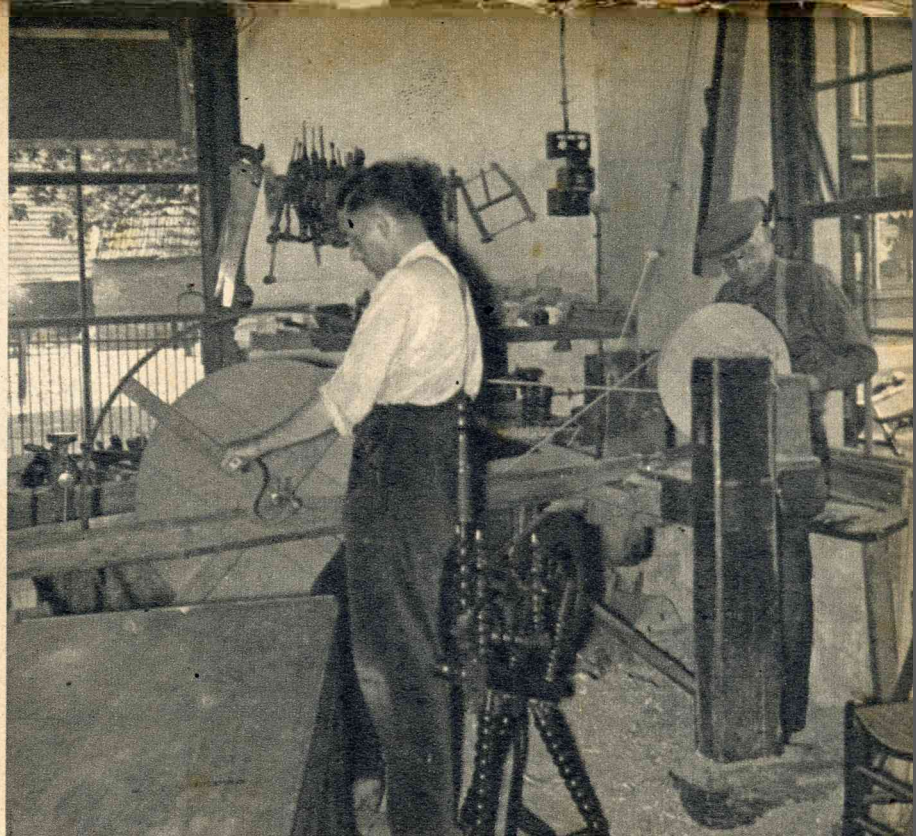
Het nederige Brabantsche wevershuisje te Meerveldhoven.

De zware boom kan met moeite op zijn plaats gelegd worden.

De laatste spinnewieler van Hellendoorn aan den arbeid: het draaien van de pooten.

In de werkplaats gebruiken de spinnewielermakers een groote draaibank, die er wonderlijk uitziet.

De spinnewielermaker te Hellendoorn

Zoo ongeveer midden in Hellendoorn, het Overijsselsche plaatsje, dat reeds in 1080 bestond, woont de heer J. H. Beune, die een vak uitoefent, wellicht even oud als het dorp zijner inwoning. In een bescheiden werkplaats, die bijna geheel ingenomen wordt door een vreemd soort draaibank, vervaardigt deze ambachtsman als „laatste der Mohikanten" een werktuig, dat tegenwoordig helaas zelden meer de huiskamer siert: het spinnewiel.

Bij spinnewielen denken we onwillekeurig aan schoone dames met puntmutsen en lange sluiers, die in een overigens waarschijnlijk tochtige kasteelzaal zich het hof laten maken door jongelieden in spanbroekjes, waarin we ons tegenwoordig niet graag zouden vertoonen. De schoone vrouw kijkt zedig op haar werk, terwijl de jongeman bij zijn luit een smachtend lied kweelt, en tusschen hen beiden staat het spinnewiel, symbool in zekeren zin van hun toekomstig gelukkig huwelijk. Het spinnewiel heeft nog iets romantisch, een sfeer van huiselijkheid, die tevens aan ruischende zijde, gevelde lansen en wapperende vanen doet denken.

Van deze romantiek heeft de heer Beune iets overgehouden, zijn vak brengt dat zoo mee. Hij zit vol oude verhalen en legenden, kent vele geschiedenissen van zijn eigen streek en als men hem op komt zoeken, weet hij daar uren lang van te vertellen. Maar zwijgzaam wordt hij als het over zijn eigen vak gaat.

„Hoe maakt u eigenlijk een spinnewiel?" vragen we hem.

„Dat kan ik moeilijk vertellen. Kom er maar bij staan, dan zie je het," zegt hij.

En eigenlijk heeft hij gelijk: zooiets moet je zien, aan het verhaal ervan heb je niet veel. En daarom hebben we maar gauw een paar foto's genomen.

De houten onderdeelen worden bij de kachel in de keuken gedroogd.

Het fraaie werkstuk is bijna gereed.

Twee van de oude garde: de spinnewielermaker J. H. Beune en zijn vrouw. (Foto's Panorama-De Jong)

NOOIT GEDACHT

Het verhaal van een hardnekkigen minnaar

Moormans was verliefd. Hopeloos verliefd.

„Het is de schuld van haar vader,” mompelde hij wanhopig, terwijl hij zijn pijp verontwaardigd leegklopte. „Het is de schuld van haar vader. Zonder hem had ik wel een kans. Ik probeer nu al maandenlang haar alleen te spreken te krijgen, maar hij is er altijd bij.”

Willem Moormans woonde nog geen jaar in Westhaven, maar in dien korten tijd had hij toch kans gezien om hopeloos verliefd te worden op Suze Blok, de dochter van Adriaan Blok, een gepensionneerd kapitein. De houding van kapitein Blok tegen eventuele aanbidders van zijn dochter was zoo ontmoedigend, dat alle jongemannen, behalve Willem Moormans, zich reeds lang hadden teruggetrokken.

Ondanks zijn droevige overpeinzingen besloot Moormans om Suze en haar vader een bezoek te gaan brengen. Kapitein Blok bewoonde een klein villaatje met een grasveldje voor het huis en een tuin er achter. De boosaardige vader zat op het terrasje voor zijn huis. Moormans opende het hekje met het gezicht van een misdadiger, die naar het schavot gebracht wordt, en wenschte kapitein Blok goedenavond.

„Hé,” zei deze met een woedenden blik, „ben je daar alweer?”

Moormans gaf het feit met tegenzin toe en sprak de hoop uit, dat hij niet stoorde.

„Storen?” vroeg de kapitein. „Storen? Nee, je stoort me niet. Weet je wat ik met lui doe die me lastig vallen, jongetje? Die zet ik er uit.”

Daar de twee stoelen op het terras beide door kapitein Blok in beslag genomen waren, ging Moormans op het muurtje zitten. Kapitein Blok bleef zwijgend voor zich uitstaren, en toen na een tijdje de stilte drukkend werd, waagde Moormans de hoop uit te spreken, dat de kapitein goed gezond was.

„Zeker,” zei kapitein Blok. „Ik ben kerngezond. Zoo gezond zal jij zijn, als je mijn leeftijd hebt, en dien haal je niet. Hoe oud ben je nu? Vijfentwintig? 't Zal me benieuwen of je veertig wordt. Je hebt een te smalle borst en waarschijnlijk heb je zwakke longen. Kijk eens naar mij.” En de kapitein spande, op zijn twee stoelen gezeten, al zijn spieren.

Willem Moormans wilde juist iets antwoorden, toen de deur achter den kapitein openging en Suze verscheen. Ze leek heelemaal niet op haar vader. Zij was vrij knap, en heel kalm in haar bewegingen.

„Zit u lekker, vader?” vroeg ze bezorgd. „Zal ik een kussen voor u halen?”

Maar de kapitein wilde geen kussen.

„Dan zal ik een stoel halen voor mijnheer Moormans.”

„Welnee,” meende haar vader. „Hij wilde net weggaan.”

„Ik blijf nog graag een poosje,” zei Moormans flink. „En ik zal een stoel voor u halen, juffrouw Suze.”

Zij zaten nog geen vijf minuten, of er kwam een jongen met een dringende boodschap, die den kapitein voor den verderen avond dwong zijn huis en dochter onbewaakt te laten. Hij verdween met de opmerking, dat het al laat was (acht uur!) en dat Moormans wel op mocht passen, dat hij den volgende morgen niet te laat op zijn werk kwam.

Tot zijn verrassing merkte Moormans, dat Suze zonder den druk van haar vaders aanwezigheid heelemaal niet zoo ontoegankelijk was als hij wel eens gevreesd had.

Hierdoor aangemoedigd durfde Moormans haar zijn gloeiende liefde verklaren. Suze ontving deze harts-tochtelijke liefdesbetuiging niet onwelwillend. Na eenige aarzeling zei ze zacht: „Ik weet niet, wat ik zeggen moet...”

„Zeg maar ja,” pleitte Moormans vurig.

„Maar misschien vindt vader het wel niet goed,” zei Suze weifelend.

„Waarom niet?” vroeg Moormans moedig, maar hij voelde zijn hart in zijn schoenen zinken. „Wil jij

met me trouwen, als je vader er niets tegen heeft?” „Goed,” zei Suze. „Maar ga dan nu weg voor vader thuiskomt.”

Den volgende avond begaf Moormans zich weer op weg naar het huis van Suze, vastbesloten haar vader zijn toestemming desnoods af te dwingen. Om het beoogde doel gemakkelijker te bereiken, nam hij twee pakjes mee: een doos sigaren voor den kapitein en een doos bonbons voor Suze.

De kapitein nam het geschenk brommend aan, maar toen hij de doos geopend had, klaarde zijn gezicht zienderoogen op. Hij bood Moormans zelfs een sigaar aan.

Moormans voelde, dat hij vorderingen maakte. Daar zat hij nu toch maar met zijn aanstaanden schoonvader een sigartje te rooken, terwijl Suze hem over haar doos bonbons aanmoedigend toelachte. Na een tijdje ging Suze naar binnen met een duidelijken wenk voor Moormans.

„Ze gaat naar bed,” zei de kapitein. „Het wordt mijn tijd ook. En de jouwe eveneens.”

„Het... het is nog niet laat,” zei Moormans, „en ik wilde u iets vragen... over... over een zekere aangelegenheid.”

„Vooruit dan maar,” zei de kapitein, „maar maak het niet te lang.”

„Nee,” beloofde Moormans. Maar toen hij dat gezegd had weigerden zijn hersens verder te werken. Wanhopig zocht hij naar iets, dat hij te berde kon brengen, maar zijn hoofd was leeg.

„Wat scheelt jou?” bromde de kapitein. „Denk je soms, dat ik van plan ben hier den heelen nacht te wachten?”

„Het zijn zaken,” zei Moormans eindelijk. „Kijk eens, het gaat hier om. Ik heb een baantje van vijftig gulden in de week en nog wat geld gespaard en nu denk ik er over... om... om te veranderen, weet u.”

„Zoo?” merkte de kapitein op. „Waar ga je dan naar toe?”

„Nergens,” zei Moormans. „Het is alleen maar een verandering in mijn levenswijze. Ik heb besloten een ander leven te gaan leiden. Dat zou iedere man moeten doen.”

„Wat dan?” vroeg de kapitein kortaf.

„Ik bedoel, ik heb altijd in een kosthuis gewoond en dat hangt me de keel uit. En nu denk ik er over om... om te gaan trouwen.”

„Je bent gek,” zei de kapitein vol overtuiging.

„Waarom?” vroeg Moormans. „Iedereen trouwt op den een of anderen dag. U hebt dat zelf ook gedaan.”

„Wat doet dat er toe?” vroeg de kapitein. „Daarom weet ik juist zoo goed waar ik het over heb. En wilde je me dat vertellen? Ik dacht, dat je zei, dat het over zaken was.”

„Zeker, zoo gezond zal jij zijn als je mijn leeftijd bereikt heb en dien haal je niet...”

(Teekening B. ten Hove)

„Het zijn in zekeren zin zaken,” zei Moormans. „Ik dacht, dat u wel zou willen weten met wie ik ga trouwen.”

„Wat kan het mij schelen met wie jij trouwt,” bromde de kapitein. „Je trouwt niet met mij.”

„Niet precies,” stotterde Moormans, „maar...”

„Dan kan het me ook niet schelen. Trouw voor mijn part, het gaat mij niet aan.”

„Meent u dat?” vroeg Moormans.

„Meen ik dat?” herhaalde de kapitein geïrriteerd. „Natuurlijk meen ik dat. Trouw met wie je wilt. Wel te rusten.”

„Het is... het is Suze,” stotterde Moormans. Daar. Het was er uit.

„Wat?” raasde de kapitein. „Suze? Mijn Suze? Wil je met haar trouwen? Och, man, die kijkt je niet eens aan.”

„Ik heb haar al gevraagd,” zei Moormans. „en zij wil wel, als u uw toestemming geeft. En die heb ik nu.”

„Je hebt haar al gevraagd?” herhaalde de kapitein verbaasd. „En zij wil wel en je hebt mijn toestemming al? O ja? Nu, dat zal je tegenvallen. Maak dat je wegkomt en blijf weg. Als ik je hier ooit weer zie, draai ik je den nek om.”

„U zei net, dat het u niet kon schelen met wie

ik trouwde,” merkte Moormans op. „Ik heb uw toestemming. Die hebt u me gegeven.”

„Die neem ik terug,” zei de ander woedend. „Denk je, dat ik jou tot schoonzoon wil hebben? Zoo'n kerel van niks?”

Het leek Moormans alsof de grond onder hem wegzonk en hij had nog maar één verlangen: kapitein Blok eens precies te vertellen, hoe hij over hem dacht. In de bitterheid van zijn wanhoop gooide hij alle diplomatie en voorzichtigheid over boord.

„Wat dat betreft,” zei hij, „u bent ook niet precies de schoonvader, dien ik mij graag zou wenschen. Ik begrijp niet, hoe u aan een dochter als Suze komt. U ziet er uit als een walrus, u praat als een papegaai en u hebt de manieren van een uitgehongerden ezel. U kunt uw toestemming houden. Ik wil uw toestemming niet eens meer hebben. Ik trouw met Suze, of u het goed vindt of niet. Zij is meerderjarig en ik ook. En als u ooit bij ons aan de deur komt, stuur ik den hond op u af, oude tiran!”

Kapitein Blok hield van verbazing. Hij kon geen woorden vinden. Zulke onverwachte en beleedigende taal van een jongeman, dien hij als een echten melkmuil beschouwd had, vervulde hem met verwondering en, het is vreemd om te zeggen, maar hij was zelfs niet beleedigd. Hij had geen respect voor de menschen die hem toestonden hen uit te schelden, en hij had een grenzenlozen eerbied voor een man, die hem durfde te antwoorden. Een jongeman, die zoo sprak, zou in elk geval een flinke schoonzoon zijn.

Moormans, geheel onbewust van de subtiële verandering in de gevoels van den kapitein, had onwillekeurig een oorlogsachtige houding aangenomen. Hij wachtte op den storm, die zou losbreken en hem vernietigen. Maar kapitein Blok zei vriendelijk: „Jongeman, ben jij vroeger op zee geweest?”

„Nee,” zei Moormans.

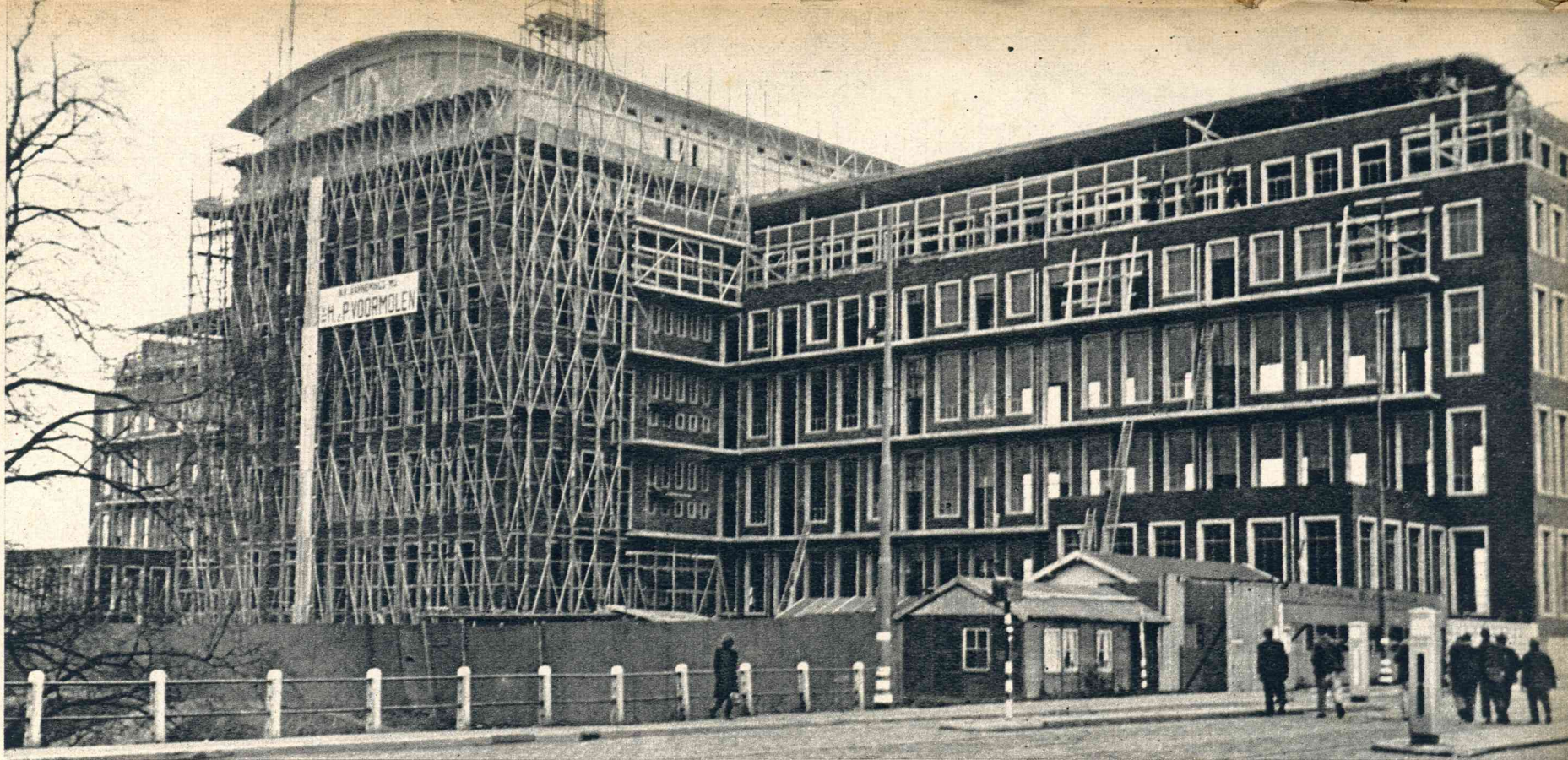
„Dat is jammer,” merkte de kapitein met een zucht op. „Naar de taal, die je gebruikt, te oordeelen, is er een goeie stuurman aan je verloren gegaan.”

„U bent begonnen,” verdedigde Moormans zich. „Laat maar,” zei de kapitein. „Suze?” voegde hij er aan toe met een stem, die de vensters deed rammelen.

Suze verscheen verdacht vlug in de deuropening. „Suze,” zei de kapitein. „Deze jongeman wil met je trouwen en hij zegt, dat jij het ook wel wil. Is dat waar?”

„Als u er niets tegen hebt, vader,” zei Suze plichtsgetrouw.

„Nee,” zei kapitein Blok. „Neem hem en word zoo gelukkig als onder de omstandigheden mogelijk is. Er zijn overigens nog een paar dingen over een grooten mond opzetten, waarvan jij nog niet op de hoogte bent, jongeman. Maar dat zul je over een jaar of wat wel merken, als Suze ten minste een goede dochter van haar moeder is.”

Gemengd nieuws

Rotterdam krijgt een nieuw Centraal Belastinggebouw, dat aan den Westzeedijk, in baksteen, wordt opgetrokken en het grootste in Nederland zal zijn. Hierin wordt ook het belastingmuseum ondergebracht. — Een gezicht op het respectabele bouwwerk.

(C. Kramer Jr.)

Duitsche vrouwen zijn thans ook in ons land bezig met het inzamelen van warme kledingstukken voor de soldaten aan het front. Een kijkje in het N.S. Frauenschaft te Heerlen, waar de dames de breinaald vlot hanteeren.

(Zuiden-Farla)

Op rijwielen met één zitplaats mogen door den berijder geen andere personen vervoerd worden. Kinderen beneden den leeftijd van tien jaar mogen uitsluitend door een volwassen persoon worden meegenomen, als het rijwiel is voorzien van een daarvoor geschikte zitplaats en de berijder daardoor niet wordt gehinderd.

(Polygoon-Seym)

Jopie, de zeldzame orang-oetang van den Haagschen Dierentuin, is overleden. Niet minder dan drie doktoren en een professor hebben gepoogd Jopie in 't leven te houden, hetgeen helaas niet is mogen gelukken. (Schimmelpenninck)

Ook in Nederland werden ten behoeve van de soldaten aan het oostfront ski's ingezameld. — Een opname bij het laden van de wagons.

(Polygoon-Zetjlemaker)

Een vooruitgeschoven verkenningspost in de met sneeuw bedekte Russische velden.
(Presse Bild Zentrale-Reportage Service)

Alarm bij een Duitsch pantserafweerkanon. Het geschut wordt op de aanrollende pantserwagens van de Sovjets gericht.
(Hoffmann-Stapf)

DE OORLOG IN DEN WINTER

Duitsche infanteristen, gecamoufleerd met sneeuwhemden en -mutsen, zuiveren het gebied van Sovjetvrijeschutters.
(Hoffmann-Stapf)

De buiten gerecht gestelde en veroverde Sovjettanks liggen nu, met een dikke sneeuwvracht bedekt, ter zijde van de wegen.
(Hoffmann-Stapf)

Door sneeuwjacht en bittere koude trekken de aanvoercolonnes voort naar de gerechtsklinie.
(Scherl-Fellingina)

Een vliegtuig der Sovjets werd door het Duitsche luchtafweergeschut gedwongen een noodlanding te maken.
(Hoffmann-Stapf)

Een uit vele: eenzaam en verlaten ligt het door de Duitsche troepen bezette Sovjetdorp in den maneschijn van den winternacht.
(Presse Bild Zentrale-Reportage Service)

Langs de spoorbanen in het bezette gebied van Sovjet-Rusland staan op regelmatige afstanden Duitsche luchtafweerbatterijen, ten einde het spoorwegverkeer tegen eventueele aanvallen van Sovjetvliegtuigen te beschermen.
(Hoffmann-Stapf)

Een zware granaatwerper in stelling op een vooruitgeschoven punt aan het oostelijk front.
(Presse Bild Zentrale-Reportage Service)

De verkeersmoeilijkheden zijn groot, doch ook door het zwaarste terrein baant de pantserwagen zich nog een weg.
(Orbis-Holland)

Met talrijke sneeuwplougen maken de Duitsche soldaten de wegen in het oosten roer de aanroercolonnes begaanbaar.
(Hoffmann-Stapf)

De auto's van den Duitschen legertrios zijn thans met witte verf bespoelen, zoodat zij in het besneeuwde landschap nauwelijks oprallen.
(Atlantic-Holland)

Van gildebroeders tot landweermannen:

ONZE SCHUTTER

In de Gouden Eeuw was de schutterij in vendels verdeeld, zoo geheeten naar het vaandel, dat steeds werd meegevoerd. Lieten de schutters zich schilderen, dan ontbrak nooit de sierlijk uitgedoste vaandrig met zijn vaandel.

een maaltijd verenigden. Deze fraai gebouwde Doelens zijn in enkele steden nog aanwezig, vaak ook herinneren straatnamen nog aan hun bestaan. De komst van het vuurwapen bracht de kolveniers in de schutterij, ze schoten met „haecbussen”, en hadden vaak een eigen Doelen.

De oudere Doelens waren die van het Voetboog- of St.-Jorisgild en het Handboog- of St.-Sebastiaansgild, namen, die ook in gebruik bleven toen de hogen al lang waren afgeschaft. In die Doelens waren groote rijkdommen verzameld, de wijn werd er uitsluitend uit zilveren kannen geschonken! De feesten der schuttersgilden werden dan ook steeds met groote praal gevierd, vorsten en edelen waren van de partij, zooals in 1428 te Goes, waar Jacoba van Beijeren, nadat zij haar vaardigheid met pijl en boog had getoond, tot schutterskoningin werd gekroond.

De Unie van Utrecht schafte de schuttersgilden, die vaak een grooten invloed op het stadsbestuur uitoefenden, af, ze werden vervangen door stedelijke schutterijen, wier officieren door de burgemeesters werden benoemd. Toch zijn die oude gilden niet geheel uitgestorven, in 't zuiden van ons land bloeiden ze later weer op, hun concours en optochten brengen nog steeds veel vertier.

Elke stadswijk moest voortaan een vendel of vaandel schutters leveren. Die schuttersdienst was verplicht, iedere burger tusschen achttien en zestig jaar moest meedoen. Men kon ook hoogerop komen, want men kende ook toen reeds korporaals en sergeants. De vaandrig bewaarde het vaandel, bovendien waren er luitenanten, kapiteins en een kolonel. Verder waren er aan de schutterijen een adjudant en een drilmeester verbonden, meestal oudgedienden uit het leger, die de schutters moesten oefenen in exercitie en wapenhandel.

Die oefeningen waren aan allerlei reglementen onderworpen en het is de moeite waard, die oude papieren eens te bestudeeren. Gedurende de maanden Mei-Augustus werd er vier avonden in de week geëxerceerd, alleen tijdens de kermis ging deze oefening niet door. Voorts was het ten strengste verboden tijdens de exercitie „toeback te rooken”. Er was ook een groot aantal vergripen waar boete op stond en het mooie is, de betaling ging geheel volgens rang en stand. Kwam de kapitein te laat op de

In de achttiende eeuw gingen de schutters een uniform dragen, voordien verschenen zij ter parade in allerlei kleedij. Een schutter in de uniform van omstreeks 1780.

U kent deze krijgshaftige lieden; meermalen werden ze door onze groote schilders vereeuwigd. Ze staan in hun kleurige kleedij te pronk rond hun vaandrig. Vaak ook zijn ze gezeten aan rijk beladen tafels, waarop mildbraad prijkt en wijn fonkelt; ze houden een schuttersmaaltijd. Wij willen thans eens iets vertellen over deze schutters, die eeuwenlang optraden in de geschiedenis onzer oude steden.

Schuttersmaaltijd en nachtwacht

Ver gaat de historie der schutters terug; werd niet in 1266 reeds te Leiden een schuttersgild opgericht? Die middel-euwsche schutters waren gildebroeders, de aanzienlijke poorters verenigden zich om met hun voet- en handbogen naar den vogel te schieten. De beste schutter werd „koning”, verder kende het gild een deken en een paar hophieden. Intuschen ontleenen de schutters hun naam niet aan deze vaardigheid in het schieten; veeleer moeten we denken aan beschutters, want in troebele tijden was aan het schuttersgild de bescherming van de stad toevertrouwd.

Elk schuttersgilde bezat een gebouw, den Doelen, waar zich de schietbanen bevonden en waar, bij feestelijke gelegenheid, de gildebroeders zich aan

exercitie, dan moest hij twaalf stuivers betalen, een sergeant zes en een schutter drie stuivers. Wie er na een half uur nog niet was kreeg een boete van twintig, elf of zes stuivers, wederom in dezelfde volgorde van rang. Ook als de uitrustingstukken niet in orde waren, werd boete geheven, „hard spreken, spotten en lagchen” werd met zes stuivers bestraft. Veel duurder was de schutter uit, die per ongeluk met een geladen geweer verscheen: hij verbeurde zes gulden!

Ook bij brand moest de schutterij dienst doen. Wie dan zijn plicht niet vervulde, werd zwaar beboet: de kapitein, die niet verscheen, kreeg een boete van vijf gulden en vijf stuivers. Ook bij oproer kwamen de schutters in 't geweer.

U ziet, er is een heel verschil met de oude schuttersgilden. Doch wat er ook verdween, één ding bleef: de jaarlijkse maaltijd! Geweldige hoeveelheden eetwaar werden bij die gelegenheid weggevoerd en dat ook de dranken niet gespaard bleven, moge blijken uit de uitdaging, die een Amsterdamsch schuttersvendel eens richtte aan de collega's uit Haarlem:

*Haerlemsche drooge harten nu,
Komt, toont hier wie ghy zijt,
Wij Amsterdammers larten u
Te drinken eens om strijt...*

En u begrijpt, dat al die boeten van groote betekenis waren als de kosten van dergelijke eet- en drinkfeesten betaald moesten worden. Het spreekt ook vanzelf, dat de schutters zich bij voorkeur tijdens zoo'n pompeuze eetpartij lieten vereeuwigen. De beroemdste „schuttersmaaltijd” is wel die van Bartholomeus van der Helst (1613-1670), die den maaltijd schilderde van den Voetboog- of St.-Jorisdoelen te Amsterdam op 18 Juni 1648. Tot dat feestmaal bestond alle aanleiding, het werd gehouden ter viering van den vrede van Munster, die een einde maakte aan den tachtigjarigen oorlog. Van der Helst was blijkbaar onder de hoofdstedelijke schutters erg in trek, hij heeft nog verschillende stukken van dien aard nagelaten. De Haerlemsche schutters bestelden hun portretten bij Frans Hals. Al deze schuttersstukken versierden eertijds den Doelen en zijn thans in musea verzameld.

Wat deden de schutters nog meer? Ze hielden wacht; eens in de maand moest elke schutter een nachtje opblijven ter bewaking van poorten en stadhuys. Die nachtelijke wacht was toevertrouwd aan een groep schutters, die men een

korporaalschap noemde. Een der Amsterdamsche korporaalschappen is zeer vermaard geworden, doordat niemand minder dan Rembrandt de leden portretteerde. De groote schilder gaf zijn krijgshaftige opdrachtgevers weer op het moment, dat zij den Kloveniersdoelen verlaten om zich naar de wacht te begeven. Nu begrijpt u, waarom dit beroemde doek, dat eigenlijk „Het korporaalschap van kapitein Banning Cocq” heet, later algemeen bekend werd als „De Nachtwacht”.

De wachtbeurten werden aan de schutters bekend gemaakt door briefjes, die door den tamboer van het vaandel rondgebracht werden. „Wordt u de wacht aangezegd om met 't volle Geweer te koomen ter plaetse, daer gy door den Tamboerword bescheiden.” leest u op deze convocaties en dan weet u meteen de herkomst van 'n nog steeds

bestaande uitdrukking: iemand de wacht aanzeggen. Het „vollegeweer”, waarvan in 't briefje sprake is, behoeft geen verwondering te wekken, oudtijds bedoelde men met geweer elk wapen waarmede men zich weren kon, dus ook sabel en bajonet. Op de verzamelplaats van het dienstdoende korporaalschap moest zich ook de meergenoemde drilmeester bevinden, ten einde den commandant behulpzaam te zijn bij het „ran-geeren van de Manschap”.

De schutters kwamen op wacht met „Snaphaen, Patroontas en Zijdgeweer”, sergeants droegen een hellebaard, korporaals daarentegen verschenen met een rotting! Het behoeft geen betoog, dat er weer de noodige boeten op stonden als er iets aan de uitrusting ontbrak. Zelfs mocht de schutter niet met het geweer van een collega op wacht staan, dit feit zou hem drie stuivers kosten. Sloop hij op wacht, dan kwam hij er niet beneden de drie gulden af. Diezelfde boete moest hij betalen als hij zonder noodzaak de nachtrust zijner medeburgers stoorde door „zijn Snaphaen af te schieten of de tromme te roeren”.

Om tien uur, als de nachtwacht begon, werden appels gehouden en de noodige schildwachten uitgezet. Tegen elfen kwam er opnieuw bedrijvigheid. Dan hadden de schutters geloot om aldus uit te maken,

Hoewel de schutterij na de Unie van Utrecht geheel werd gereorganiseerd, bleef de maaltijd, gehandhaafd. De Doelens van het Handbooggild der Amsterdamsche schutters bevonden zich op het Singel, tusschen de Doelen en de Oudekerk. Hier staan de schutters aangetreden om een voornamen gast te verwelkomen aan den schuttersmaaltijd, hun gast zal zijn. De twee gildevaandels

wie naar de poort. De door het wezenen gingen van twee naa poorten, die o ment gesloten keerden met naa de wacht die wandeling nergens binnen Herbergen, 't lier Huys”, op twaalf stuivers len. Diezelfde ze betalen als twaalf nog ste de sleutels w opdagen. In gr zoals Amster den geheelen wacht in het p

Tot dusver h over boeten waren echter Als 's nachts zich aan de meldde, konde ters deze open bezigheid moes komende f l. welke gelden als de wacht onder de schu verdeeld.

Als u de ou werken bekijken de schutters zi zoals het 't be Op de „Nacht voorbeeld is de steinmig zwaa zijn luitenant helgeel. Eerst een uniform ing was toen al der staartprui prikken prijke kende driekant Natuurlijk war uniformen van letten, knoope

Zoo bleven d vervullen, tot i tijd, de organis schutterijen ver ter beschikking onze onafhank het is deze vorn gehandhaafd. V gers hadden de beeld gebracht, turisten en als spotliederen, w zeer bekend we na 't verdwij

UTTERS

noemde. Een der Amsterdamsche en is zeer vermaard geworden, door dan Rembrandt de leden portroote schilder gaf zijn krijgshaftige weer op het moment, dat zij den verlaten om zich naar de wacht begripte u, waarom dit beroemde k „Het korporaalschap van kapiteocq” heet, later algemeen bekend lichtwacht”.

en werden aan de schutters bekend gemaakt door briefjes, die door den tamboer van het vaandel rondgebracht werden. „Word U E de wacht aangezegd om met U w volle Geweer te koomen ter plaetse, daer gy door den Tamboer word bescheiden.” leest u op deze convocaties en dan weet u meteen de herkomst van 'n nog steeds

bestaande uitdrukking: iemand de wacht aanzeggen. Het „vollegeweer”, waarvan in 't briefje sprake is, behoeft geen verwondering te wekken, oudtijds bedoelde men niet geweer elk wapen waarmede men zich weren kon, dus ook sabel en bajonet. Op de verzamelplaats van het dienstdoende korporaalschap moest zich ook de meergenoemde drillmeester bevinden, ten einde den commandant behulpzaam te zijn bij het „rangereen van de Manschap”.

De schutters kwamen op wacht Patroentas en Zijdgeweer”, serreen hellebaard, korporaals daarenmet een rotting! Het behoeft geen veer de noodige boeten op stonden e uitrusting ontbrak. Ze fs mocht met het geweer van een collega op feit zou hem drie stuivers kosten. cht, dan kwam hij er niet beneden f. Diezelfde boete moest hij betalen bodzaak de nachtrust zijner mededoor „zijn Snaphaen af te schieten roeren”.

ls de nachtwacht begon, werden apn de noodige schildwachten uitgezet. am er opnieuw bedrijvigheid. Dan ters geloot om aldus uit te maken,

erij na de Unie van Utrecht geheel werd gereorganiseerd, bleven vele oude geder de maaltijden, gehandhaafd. De Doelens van het Handbooggild en het Voeterdamsche schutters bevonden zich op het Singel, tusschen Spui en Heiligeweg. schutters aangeleden om een voornamen gast te verwelkomen, die straks, rsmaltijd, hun gast zal zijn. De twee gildevaandels hangen uit het venster.

wie naar de poorten moest. De door het lot aange-wezenen gingen in groepjes van twee naar de stads-poorten, die op dat moment gesloten werden, en keerden met de sleutels naar de wacht terug. Op die wandeling mochten ze nergens binnengaan, „t zij Herbergen, 't zij particulier Huys”, op straffe van twaalf stuivers te verspelelen. Diezelfde som moesten ze betalen als ze om half twaalf nog steeds niet met de sleutels waren komen opdagen. In groote steden, zooals Amsterdam, bleef den geheelen nacht een wacht in het poortgebouw.

Tot dusver heeft u slechts over boeten gehoord, er waren echter ook baten. Als 's nachts een reiziger zich aan de stadspoort meldde, konden de schutters deze openen. Voor die bezigheid moest de binnenkomende f 1.20 betalen, welke gelden 's morgens, als de wacht weer aftrok, onder de schutters werden verdeeld.

Als u de oude schilderwerken bekijkt, ziet u dat de schutters zich kleedden zooals het 't best uitkwam. Op de „Nachtwacht” bijvoorbeeld is de kapitein in stemmig zwart gekleed, zijn luitenant pronkt in 't helgeel. Eerst later werd een uniform ingevoerd. Het was toen al in den tijd der staartpruiken, op die pruiken prijken de bekende driekantige hoeden. Natuurlijk waren de nieuwe uniformen van fraaie epauletten, knopen en allerlei nestels voorzien.

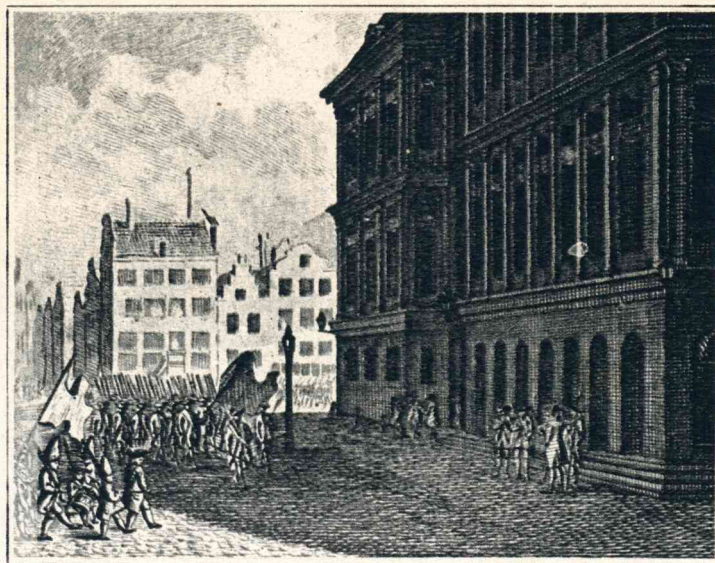
Zoo bleven de schutters in de steden hun plichten vervullen, tot in 1795, het begin van den „Franschen” tijd, de organisatie geheel veranderde. De stedelijke schutterijen verdwenen, voortaan stonden de korpsen ter beschikking van den staat. Ook na 1813, toen onze onafhankelijkheid hersteld was, bleef dit zoo en het is deze vorm van schutterij, die zich tot 1901 heeft gehandhaafd. Veel gemeen met hun oude voorgangers hadden deze schutters niet! Ze werden wel in beeld gebracht, doch bijna uitsluitend door de caricaturisten en als ze bezongen werden, gebeurde dat in spotliederen, waarvan er een door Koos Speenhoff zeer bekend werd. Hier is het refrein, dat nog jaren na 't verdwijnen der schutterij werd gezongen.

Daar komen de Schutters, daar komen ze an,
De mannetjesputters van Rotterdam.
Wat hebben ze 'n branje, wat hebben ze 'n lef,
Dat komt van de bitter en 't plichtsbese!

U ziet het, erg veel gezag genoot de schutterij in de vorige eeuw niet. Dat was ook eigenlijk geen wonder, want de schutters droegen wel een soort soldatenuniform, maar daarmee waren ze nog geen soldaten. Veel geoefendheid bezaten ze niet, slechts af en toe kwamen ze bijeen om wat te exerceeren onder toezicht van hun eigen officieren, die in geen geval tot het leger mochten behooren. Geen der schutters nam deze oefeningen serieus, van de tucht kwam niet veel terecht, ook alweer omdat de schutter na afloop van

„Burger, gij beschermt de stad, stel hierin uw eer. Dit moet ieder Burger doen, ook de grootste Heer,” luidt het bijschrift van onderstaande gravure in een Abc-boek van 1781. Voor het Amsterdamsche stadhuis trekt een vendel schutters op. Op den voorgrond speelt de hoofdstedelijke jeugd „schuttertje”.

In 1831 marcheerden de schutters mee in den Tien-daagschen Veldtocht. Hier ziet u een tweetal vertrekken, zij zijn beiden voorzien van een sjako, „zoo hoog als een trommel”, zooals de Schoolmeester zegt.

het verplichte uurtje „theorie” onmiddellijk zijn krijgsmansuitrusting aan den kapstok hing en weer burger werd. Pogingen om het schutterskorps te reorganiseeren mislukten en het was een algemeene opluchting toen het verouderde instituut in 1901 door de Landweerwet werd opgeheven.

U ziet hieruit, dat ook de schutters destijds tot de „Landweer” behoorden, een korps, dat onder bijzondere omstandigheden door de regeering onder de wapenen kon worden geroepen. Die „landweermannen” behoorden niet tot de jongsten, hun soldateske eigenschappen werden dan ook niet hoog aangeslagen. Zoo, als veelbespote „reserve” van het eigenlijke leger, eindigde de schutterij, die haar bestaan in de prille middeleeuwen zoo fier was begonnen. Tusschen de prachtige gildefeesten en de afanking in 1901 ligt haar rijke historie.

De laatste keer, dat de schutters werkelijk kruitdamp roken, was in 1831 en blijkbaar bekam het den meesten van hen slecht. In 1870, toen in Nederland een algemeene mobilisatie werd gelast, waren ook de schutters van de partij, doch ook dit keer bleek hun optreden geen succes.

Jaren te voren reeds genoten hun militaire kwaliteiten geen grooten roep, getuige het vermaarde gedicht „Barend de Schutter”, geschreven door den grootmeester van den Nederlandschen humor, Gerrit van der Linde (1808-1858), die zich bescheiden verborg achter het pseudoniem „De Schoolmeester”. Men kent het begin:

Ziet gij dien heldenstoet, mijn zoon!
Die langs de straten wandelt,
En dien een dankbaar volk om 't zeerst
Met consideratie behandelt?

En ziet gij dien Tamboer-Majoor,
Met een muts op, zoo hoog als een trommel.
Tamboers en pijpers staan onder hem
En zij vreezen hem als den drommel.

Deze indrukwekkende krijgsmacht wordt uiteraard door ieder met bewondering gadegeslagen. De gewapende schaar wordt aangevoerd door

... Kapitein en Kolonel
De hoogste en hachlijkste ambten
Waarvoor, in heilig vuur ontgloeid,
Met elkaar twee schutters ooit kamplen.

Doch merkt gij, hoe die krijgsgoën nu
Hun ziedend bloed bedwingen
En er haast nog makker uitzien dan
Een bejaard paar ouderlingen?

De schutterij was berucht. Het aantal anecdotes, dat in die dagen verteld werd, was dan ook groot. Een der voorschriften was, dat iedere schutter ter parade moest verschijnen met schoeisel, dat zwart was en uit één stuk bestond. Bedoeld werd natuurlijk, dat de schoenen geen opgestikte neuzen mochten hebben, doch te Den Haag verscheen op het Malieveld — te paard nog wel — een schutter, die zich had uitgerust met zwart geschilderde klompen! En te Utrecht moet het gebeurd zijn, dat een schutter — het was een student — tot groote verbazing der toeschouwers kwam opdagen met een sjako, waarop hij sterre-kers had gezaaid, welke jonge aanplant al aardig begon op te komen....

(De reproducties zijn ontleend aan prenten, deels in particulier bezit, deels behorende tot de verzameling in het gemeentearchief van Amsterdam.)

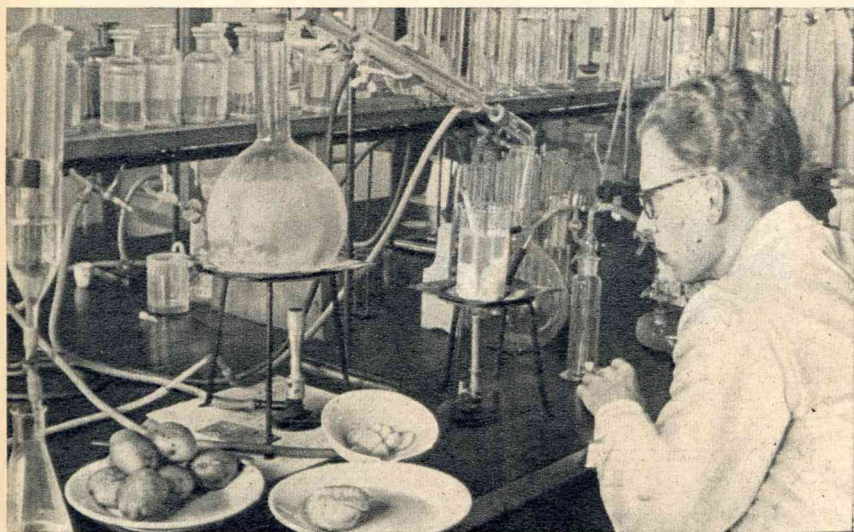
Onderricht betreffende de technische bijzonderheden van 'n moderne veldkeuken.

Aflevering en controle van het vleesch voor de proefkeuken.

TOEKOMSTIGE KWARTIERMEESTERS

IN OPLEIDING

Onderzoek van rauwe en op verschillende wijzen bereide aardappelen in het laboratorium.

De verzorging van den Duitschen soldaat is toevertrouwd aan manschappen, die een uitstekende praktische opleiding hebben genoten.

Als men in het Deutsche leger iemand noodig heeft voor het bereiden van de maaltijden, dan komt niet zoo maar de eerste de beste slager of koekenbakker daarvoor in aanmerking, nee, de kwartiermeester zoekt met zorg den bekwaamsten kok voor deze functie uit, want de Deutsche legerleiding beseft zeer goed, dat een slecht gevoed soldaat niet geschikt is voor den dikwijls zwaren strijd. In het kritieke moment van den kamp met den tegenstander zijn doorzettings- en uithoudingsvermogen van iederen soldaat afzonderlijk vaak van doorslaggevende betekenis. De soldaat moet niet alleen den wil tot overwinnen bezitten, maar ook lichamelijk in staat zijn de uiterste krachten in te spannen ten einde het gestelde doel te bereiken.

De toekomstige kwartiermeesters, wien straks de lichamelijke verzorging van den soldaat wordt toevertrouwd, genieten dan ook een gedegen opleiding, waarbij de nieuwste vindingen van techniek en wetenschap in toepassing worden gebracht. Bekwame instructeurs geven zoowel theoretische lessen als praktische aanwijzingen bij het bereiden van de maaltijden, en in de laboratoria, welke dit opleidingsinstituut ter beschikking staan, worden de vele voedingsmiddelen op verteerbaarheid, nuttige voedingswaarde, gehalte aan verschillende vitaminen enz. nauwkeurig onderzocht. Het resultaat is, dat de Deutsche soldaat ook in de verst afgelegen gebieden uit de veldkeuken een stevigen, voedzamen maaltijd krijgt voorgezet, zoodat hij in staat is de grootste lichamelijke inspanningen te verduren.

Vrouwelijk personeel bedient de manschappen, die aan lange tafels hebben plaatsgenomen.

De maaltijden, die door de leerlingen bereid worden, nuttigen zij zelf in de groote eetzaal van de school. Iedere leerling doet dus zijn best den maaltijd zoo goed en smakelijk mogelijk klaar te maken.

(Foto's Scherl-Felling)

Voor het aanschouwelijk onderwijs is een groote hoeveelheid diverse voedingsmiddelen bijeengebracht. De officierleeraar verklaart hier de verschillende fouten, die bij het bakken en bewaren van brood gemaakt worden.

HET ZONDERLINGE LEVEN VAN

Tot de rare kostgangers, die ons land geherbergd heeft, behoort zeker het heerschap, dat onder den naam van Beronicus vermaard en berucht geworden is.

In de tweede helft van de zeventiende eeuw doolde deze geheimzinnige zwerver door Frankrijk, Engeland en de Nederlanden en in Zeeland vertoefde hij zelfs geruimen tijd. Als scharenslipper en schoorsteenveger trok hij langs 's heeren wegen, maar dikwijls ook speelde hij op kermissen voor goochelaar of hansworst.

Een levensbeschrijver van Beronicus verklapt niet veel goeds van hem. „Vele dagen achtereen,” zegt deze biograaf, „bracht hij door met zijn neus in het glas.” Verder verraaft hij, dat het liefste werk van dezen zonderling was te spelen voor „harlequin, Jan Pottagie of zotskap en 't gemeene volkje met zijn beuzelarijen te verlustigen”. Toch had deze man heel wat meer in zijn mars: hij was een vaardig dichter en een taalgeleerde van de bovenste plank! Niet alleen bezat hij een weergaloos virtuositeit in 't gebruik van het Latijn, hij sprak ook vloeiend Fransch, Duitsch, Engelsch en Grieksch!

Zelf heeft hij zijn gedichten niet opgeschreven. Dat liet hij aan zijn vrienden over. Als hij lust kreeg om verzen te maken, droeg hij ze uit 't hoofd voor, alsof ze hem ingefluisterd werden. Hij improviseerde dus en hij deed dit zoo snel, dat zijn vrienden de grootste moeite hadden hem met de pen bij te houden. Meestal bediende hij zich dan van het Latijn en de toehoorders stonden verbaasd over de onberispelijke en schoone wijze, waarop hij zijn gedachten in welgevormde zinnen wist te zeggen. Een gedeelte van deze verzen is door een tijdgenoot van Beronicus, den letterkundige R. Rabus, vertaald en in boekvorm uitgegeven. Als voornaamste werkstuk uit dit bundeltje geldt een amusant hexametrisch heldendicht, waarin Beronicus uitvoerig den overval beschrijft van de ontevreden Walchersche boeren op de stad Middelburg in 't jaar 1672 en waarin niet zonder luim wordt verteld hoe de boeren de magistraten in de boeien sloegen „en de stad Middelburg door tweehonderd kinkels gedwongen wierd na hun pijpen te dansen!”

Als men Beronicus naar zijn geboorteplaats vroeg, antwoordde hij leukweg: „Een ieder is t' huis, waar het hem welga!” Met de wijze spreuk: „Natura parvo contenta” (De natuur is met een kleinigheid tevreden) rolde hij welgemoed en opgewekt door het leven en genoot op zijn manier, zooveel hij genieten kon.

Toen hem eens gezegd werd, dat hij wel het ambt van hoogleeraar verdiend had, gaf hij ten antwoord in zulk een gebonden leven geen behagen te schep- pen. Intusschen was hij zoo knap in de klassieke talen, dat de beroemde hoogleeraar Gronovius er tegen opzag met hem in het Latijn te spreken. Een andere vermaarde geleerde, Frederik Gymnich, die den naam had zeer bedreven te zijn in de Griekse taal, moest het zelfs tegen hem afleggen.

Een merkwaardig voorval betreffende Beronicus staat in het boekje van Rabus opgeteekend: Een gezelschap vroolijke gasten zit in een Middelburgsche herberg bijeen. Onder hen bevinden zich de dichter Johannes Antonides van der Goes, de hoogleeraar Johan Frederik Gymnich en de dichter Dirk Buizero. De zoon van een aanzienlijk Middelburger, die eveneens van de partij is, discht fabelachtige verhalen op over de bekwaamheden van zijn leermeester, een zekeren Beronicus, die gedichten maakt in Latijn en Grieksch, maar als land-

Beronicus

looper het leven slijt. Natuurlijk wil ieder graag met zulk een wonder in kennis komen en nu laten wij even het woord aan Rabus:

„Antonides en de andere, die daar tegenwoordig waren, kregen strax lust om zulk eenen gauwert te zien en vermogten zoo veel, dat die quant onthoden wierd.

Let op, nu zult ge hem haast zien en hooren.

Flux komt er aanstappen een klein, zwart, rond-dik ventje, naauwelijks een kleed aan 't lijf hebbende, gelijk een schobbejak.”

Voor den oppervlakkigen beschouwer leek hij niet veel meer dan een schooier, maar „als men hem wat nader bezag, blonk iets ongemeens verhevens in zijn wezen. Ernsthaftigheid, en ik weet niet welke een bijzondere majesteit was in zijn trony.” Geestdriftig vervolgt Rabus: „Zijn oogen blonken als kolen vijers en men bespeurde in zijn armen en beenen een wondere en onophoudelijke gezwindheid!”

Het mannetje had echter juist „een bekertje te veel gestort”, waardoor er niet veel met hem viel aan te vangen en voor hij een bewijs van zijn knapheid had afgelegd, liep hij nijdig heen, „en schold hen lustig uit, zeggende, dat ze maar een deel heesten en ezels waren.”

Den volgenden dag, als hij nuchter is, zoekt hij het gezelschap weer op en biedt zijn verontschuldiging aan. Natuurlijk vergeeft men hem gaarne zijn loslippigheid, maar nu moet hij dan ook een proef van zijn zoo hoog geroemde vaardigheid in het Grieksch en Latijn afleggen. Niets is Beronicus meer naar den zin. Antonides van der Goes heeft juist een grafschrift gemaakt op den Zeeuwschen hopman de Haze, die kortgeleden in een zeeslag tegen de Britten het leven heeft verloren. Het luidt:

De Haze, een fiere Leeuw, in 't Britsche zeegevecht,
Stond pal in 't midden der gepreste waterhonden,
Tot hem een kogel heeft vooruit naar God gezonden.
Om wraak te vordren van 't geschonde waterregt.
Sta vreemdeling! en zeg, tot glory van de Zeeuwen
Dat hier de Hazen zelfs veranderen in leeuwen.

„Wat let me,” roept Beronicus, „dat ik het zelve niet in Latijn zette!” Dat vindt de algemeene instemming!

„Ondertussen,” lezen wij, „wordt het ventje vinnig en ontzet in zijn wezen. Hij beefde van 't hoofd tot de voeten, alsof hij van Apol bezeten was.”

Dirk Buizero leest telkens twee regels van het gedicht voor en zonder zich lang te bedenken vertaalt het kleine, onooglijke kereltje het Hollandsch in prachtig Latijn. Bij het laatste woord steekt hij vroolijk en uithundig, als teeken van overwinning, de hand omhoog en ieder is vol lof over de mooie, spontane vertaling. Maar die warme waardeering groeit tot bewondering als Beronicus meteen daarna het vers in vloeiend Grieksch overzet, wat volgens Gymnich nog mooier was...

Het onstuimige leven van Beronicus is plotseling afgebroken. Op een dag vond men hem verdronken in een plas bij Rotterdam. Vermoedelijk is hij beschoonen in het water terechtgekomen.

Natuurlijk kon men hem niet zonder grafschrift uit de samenleving laten verdwijnen en Dirk Buizero haastte zich een gedicht op hem te maken, dat wij hier laten volgen:

Hier leit een wonderlijke geest;
Hij leefde en stierf gelijk een beest;
Hij was een misselijke sater,
Hij leefde in wijn en stierf in water.

Jan D. Voskuil

Als men door weer en wind
moet, beschermen
reeds **2 Rheila's** meermalen
per dag
Verkrijgbaar bij Apothekers en Drogisten f.-30 en -50

Onvolledige
mondverzorging
afgedaan!

Pas op voor de
„onbereikbare
plaatsen!”

Het begin van veel tand-
ziekten: dat zijn de micros-
copisch kleine gebitshol-
ten, die door traditioneele
tandpasta's niet worden
bereikt. Gebruik daarom
Castella Tandpasta, — dui-
zenden fantastisch kleine
schuimbelletjes, gevormd
door 't ingredient Perldon,
dringen dan reinigend in
de kleinste holte!

Castella
schuimende TANDPASTA

De eenige tandpasta met PERLDON

35 CT. PER TUBE

Weer zoo'n goed **DOBBELMAN**-product!

Amann
Naaizijde

VOOR ENGROS
CHR. TANG
AMSTERDAM TEL. 48794

in 1000 kleuren
... als steeds de
fijnste natuurligzijde

Flinke tube
25 ct.
Zeer groote tube
37 1/2 ct.

Prodent **plus** een goede tandenborstel is: stralend blanke tanden, zonder tandsteen. Want Prodent is de eenige tandpasta die „dispargon“ bevat, dat door zijn heerlijkschuimwerking het verwoestende tandsteen verwijdt en voorkomt. Daardoor blijven tanden, 's morgens en 's avonds met Prodent gepoetst, glanzend schoon en parelwit!

PRODENT

met dispargon tegen tandsteen!

HEERLIJK SCHUIMEND - MAAKT DEN MOND FRISCH EN DE TANDEN PARELBLANK

Wel, dat zult U niet meer vragen, als U het slechts éénmaal hebt gebruikt. EL-GONDA badzout doortintelt je heele lichaam, het geeft je een gevoel van verkwikking, alsof je lang en diep geslapen hebt. EL-GONDA badzout dringt in de poriën van je huid, en vult ze met een bijzonder parfum. Ja, met EL-GONDA badzout, is een bad eerst af.

EL-GONDA badzout bevat vitamine F, evenals de shampoo, poeder, toilet- en haardroogpoeder.

EL-GONDA badzout

VOOR SCHOONHEID EN CHARME

FABRIKAAT DER „Echfa“ N.V. ENSCHEDE

ONZE VERVOLGROMAN:

HAAR MOEDER VERDWEEN

door Hans Verhoeven

Tentjes van goochelaars en waarzegsters wisselden af met wafelkramen en fruitstalletjes en daar tusschendoor, op de grootere open plekken, stonden de draaimolens of bood een groote tent den minnaars van dramatische kunst de gelegenheid hun hart op te halen aan de vreeselijke ervaringen van onschuldige maagden, die door schurken met sierlijk opgestreken knevels belaagd en door edele helden gered werden.

Louise voelde zich een beetje verloren in de drukte, doch ze kon zich moeilijk onttrekken aan de bekoring van de onbekende sensaties.

Bij een circustent bleef ze even staan, om naar de dwaze capriolen van een clown te kijken, die als trekpleister voor het publiek moest dienst doen, terwijl een heer in een gevlekt rok met een ongelooftelijke radheid van tong de attracties opsomde, die zijn etablissement had te bieden. Tot haar verwondering bleek het grootste deel van de toehoorders zijn welbespraaktheid te kunnen weerstaan, want toen hij uitgeput zweeg, bestegen slechts enkele menschen het trapje, dat naar den ingang leidde.

Terwijl Louise naar de radde toespraak luisterde, had zij niet bemerkt, dat een groepje jongens zich achter haar had verzameld en daar een geheimzinnige conferentie hield. Midden onder het applaus verdwenen de jongens plotseling naar alle kanten, met uitzondering van een tenger knaapje, dat bliksemsnel op het meisje toeschoot, haar het beugeltaschje ontrukte, dat zij onder haar arm droeg, en er zich mede uit de voeten wilde maken.

Hevig geschrokken zette Louise den jongen na, en in haar consternatie niet inziend, dat niemand haar zou verstaan, riep ze onder het loopen zoo hard ze kon:

„Houdt den dief! Houdt den dief!“

Het zou haar waarschijnlijk nooit zijn gelukt haar eigendom terug te krijgen, als niet van andere zijde hulp was komen opdagen.

Een jongeman van omstreeks vijftien jaar had op eenigen afstand den brutalen roof gezien. Even snel als de jeugdige boosdoener glipte hij tusschen het publiek en slaagde er in den dief bij den kraag te pakken. Hij nam hem de tasch af en stuurde hem met een flinken draai om zijn ooren weg.

Tegelijk kwam Louise hijgend aangelopen. Ze kon nog maar juist uitbrengen:

„Mijn tasch! O, gelukkig, dat u 'm hebt!“

De jongeman keek het meisje getroffen aan. Met haar van boosheid schitterende oogen en hoogroode kleur bood Louise een aanblik, die hem van onverholten bewondering vervulde.

Hij overhandigde haar het taschje en bukte zich, om zijn wandelstok en een handschoen op te rapen, die op den grond waren gevallen.

Zich oprichtend hernam hij:

„Ik hoor, dat u een landgenoot van me bent. In dat geval vind ik het dubbel prettig u een kleinen dienst te hebben kunnen bewijzen.“

De ontdekking, dat haar kordate helper een Nederlander was, gaf Louise een even aangename schok als het blijkbaar voor den jongeman was geweest.

Ze kon er ten minste niet toe komen aan haar aanvankelijk voornemen, haar weg te vervolgen, gevolg te geven. In plaats daarvan nam ze den spreker wat nauwkeuriger op, en wat ze zag, was wel in staat haar vertrouwen in te boezemen.

De man, die zoo juist op tijd door zijn snel optreden den diefstal had weten te verhinderen, had een scherpgeteekend, energiek gezicht, op een klein kneveltje na gladgeschoren. Wanneer zij later zijn voorkomen weer voor den geest trachtte te halen, kon ze het niet met zichzelf eens worden of zijn oogen blauw of grijs waren; grijs, dacht ze — in ieder geval eerlijke oogen, die iemand recht durfden aankijken. Zijn hooggesloten grijze jas was naar de laatste snit en de groote flambard gaf aan zijn uiterlijk een zekere artistieke losheid, zonder den ernst van zijn persoon nochtans teniet te doen. Zijn gemslede handschoenen, puntschoenen en de wandelstok met gouden knop, dien hij met zwier droeg, kenmerkten ten volle zijn beschaafde, elegante verschijning.

Onder deze omstandigheden was het begrijpelijk, dat Louise geneigd was een oogenblik te blijven dralen. Het zou anders nooit bij haar zijn opgekomen met een vreemden heer op straat een gesprek te voeren, doch de klanken van de moedertaal schiepen een vertrouwelijke sfeer, waaraan geen van beiden zich kon onttrekken.

De jongeman maakte gretig gebruik van haar weifelende houding, door te zeggen:

„Zou het niet wat onverantwoordelijk van me zijn u na deze toevallige kennismaking meteen maar weer over te leveren aan de gevaren van Parijs?“

Louise lachte vroolijk en trachtte een al te weerbarstige krul onder haar hoed te werken.

„Zou het werkelijk zoo erg met me zijn?“ spotte ze mee. „In het land, waar ik vandaan kom, leert men wel op eigen heenen staan!“

Er was een vroolijke tinteling in haar oogen en de jonge Nederlander voelde zich onweerstaanbaar gedrongen mee te lachen.

„Toch ben ik blij juist u van dienst te zijn geweest,“ zei hij galant en de toon, waarop die woorden werden uitgesproken, ontnam er zelfs den schijn van al te vrijpostige toenadering aan.

„Ik hoop, dat u me niet al te brutaal zult vinden,“ vervolgde hij, „maar wat bedoelt u met het land, waar u vandaan komt? U bent toch Nederlandsche, is het niet?“

„Ja, dat wel,“ gaf ze ten antwoord, „maar mijn moeder en ik zijn juist vandaag uit Indië hier aangekomen.“

„En nu al op de kermis? Is uw moeder er dan ook?“

„Neen, ik ben alleen.“

Ze vertelde hoe ze er toe was gekomen alleen de straat op te gaan. „Maar nu moet ik hoognoodig terug. Ons hotel ligt in die straat“ — ze wees in de richting, vanwaar ze was gekomen — „ik ben eigenlijk al veel te lang weggebleven.“

De jongeman aarzelde. Hij was uitermate bekoord door de frissche natuurlijkheid van dit onbedorven meisje en hij bewonderde de gemakkelijke wijze, waarop zij zich, na haar aanvankelijke terughoudendheid, met hem onderhield.

Echter had hij reeds langer dan voor onbekenden welvoeglijk was staan praten, doch hij kon er moeilijk toe komen afscheid te nemen en daarmee de kennismaking even plotseling te beëindigen, als zij was begonnen.

„Sta mij dan toe eerst een verzuim goed te maken, door mij voor te stellen,” zei hij.

Met een overdreven plechtig gezicht maakte hij een correcte buiging.

„Van Dreeven! Vice-consul van het koninkrijk der Nederlanden in Parijs.”

Glimlachend noemde Louise haar naam.

Van Dreeven zou haar graag voorgesteld hebben, den avond verder met hem op de kermis door te brengen; hij begreep echter dat een jong meisje, na een toevallige kennismaking op straat, bezwaren zou hebben om enkele vrolijke uren op het feestterrein te slijten met een heer, die voor haar vrijwel nog een vreemde was. Bovendien zou zij wel ongerust zijn over haar moeder en zich waarschijnlijk reeds verwijten maken, dat zij de zieke alleen had gelaten.

Als om dit vermoeden te bevestigen, zei Louise:

„Ik moet naar moeder terug. Verbeeld u, dat zij wakker is geworden! 't Is toch al veel te laat geworden; ik had maar 'n paar minuten weg willen blijven...”

„Mag ik u mijn geleide aanbieden?” vroeg Van Dreeven.

Louise knikte toestemmend.

Druk pratend en ongehinderd door de nog altijd runoerige kermisvierders bereikten zij het hotel.

„Ik dank u voor alles,” zei ze eenvoudig en stak hem haar hand toe.

„Het genoegen was geheel aan mijn zijde,” antwoordde hij. „Ik hoop, dat u me zult willen toestaan nog eens te komen informeren hoe u en uw moeder het maken.”

„Als ze beter is, zal mijn moeder zeker graag kennis met u willen maken,” verzekerde het meisje.

Zij spoedde zich door de bijna verlaten hal en begon de trap te bestijgen, waardoor ze weldra aan den blik van den haar nastarenden jongeman werd onttrokken.

DERDE HOOFDSTUK

Haar hoofd boordevol indrukken van het zoo juist beleefde, doorliep Louise de kamer, waarin haar moeder, zooals ze tot haar geruststelling bij het flikkerend schijnsel van enkele kaarsen constateerde, nog steeds in diepen slaap lag. Ze begaf zich naar het venster en wierp dit wijd open ten einde de frissche avondlucht naar binnen te laten stroomen.

Nog nooit was haar de met sterren bezaaide avondhemel zoo schoon voorgekomen. Uit pure blijdschap en opwindende strekte ze de armen, in een onbedeneerd verlangen alles, wat ze zag, naar zich toe te kunnen halen en aan haar hart te drukken.

Het was blijkbaar nog vroeg voor de Parijzenaars, want nog immer duurde de drukte voort.

In een der parken, dichtbij naar het scheen, werd ter afsluiting van den dag een vuurwerk afgestoken.

In de verte zag ze, hoog boven de huizen, een vuurpijl in veelkleurige sterren uiteenbarsten, en de daverende knallen van donderbussen vermengden zich met het geknetter van draaiende zonnen tot een feestelijke cacophonie.

Toen ze de ramen weer sloot, deed een beweging in het bed haar omkijken.

„Ben je daar nog, Louise?” vroeg mevrouw Kanterman met nauw hoorbare stem.

„Ja, moeder.”

Ze kwam naderbij en ging op den rand van het bed zitten.

„Hebt u den heelen tijd geslapen? Voelt u zich wat beter? O, moeder, ik heb zoo genoten! Ik ben er even uit geweest. Wat was dat heerlijk!”

In één adem flapte ze er vragen en uitroepen uit en lette er niet op, dat ze haar moeder geen tijd gaf deze te beantwoorden.

„Ik ben op de kermis geweest. Dat

had u moeten zien! Morgen zal ik u alles wijzen. Een echt avontuur heb ik beleefd! Moet u hooren!”

En met de herinnering aan al het gebeurde nog versch in haar geheugen vertelde ze uitvoerig en geestdriftig wat ze had meegemaakt en gezien. Ze gaf daarbij een natuurgetrouwe schildering van de drukte, van de luisterrijke verlichting en ook verzuimde ze niet den jongen man te beschrijven, die haar op zoo'n flinke wijze te hulp was gekomen.

In het eerst viel het Louise niet op, dat haar moeder slechts flauw reageerde op haar opgewonden gepraat. Door haar beschrijving beleefde ze alles opnieuw: de meest geestdriftige verslaggever raakt echter uitgeput, als er niet met belangstelling wordt geluisterd. Een beetje teleurgesteld gaf het meisje daarom haar pogingen maar op en maakte aanstalten zich ter ruste te begeven.

Het duurde uren voor ze den slaap kon vatten. Ze hoorde twaalf uur, half één, één uur slaan en nog steeds lag ze met open oogen te droomen van de genietingen en de nieuwe ervaringen, die haar deze dag had gebracht. Alles passeerde de revue: de rit door Parijs, de toiletten der dames in hun dure equipages, haar gang over de kermis, haar ontmoeting met Paul van Dreeven.

Allengs werd het straatrumoer minder intens, een enkele late feestganger spoedde zich haastig huiswaarts, vlak voor het hotel klonken twistende stemmen; ook die geluiden verdwenen en in de nu volkomen stilte gleed Louise weg in den slaap met een gelukkigen glimlach op haar gezicht.

Het was nog pikdonker, toen ze wakker schrok. In het eerst kon ze zich niet realiseren wat haar had gewekt, maar langzaam begonnen haar zintuigen normaal te werken. Uit het bed naast haar klonk de klagende stem van haar moeder:

„Water! Water!”

Verlamd van schrik bleef ze nog een oogenblik liggen, niet direct tot handelen in staat. Dan echter wierp zij de deken van zich af en spoedde zich naar de zieke.

„Water! Water!” bleef deze maar roepen; ze wendde zich ongedurig van de eene op de andere zijde, alsof ze aan een hevige pijn ten prooi was.

„Stil maar, moedertje,” trachtte het meisje haar met bevende stem gerust te stellen, „stil maar, ik kom al.”

Zenuwachtig probeerde ze een kaars aan te steken, wat haar eerst na vele vergeefsche pogingen gelukte. Toen zij zich tot haar moeder wendde, greep een onberedeneerde angst haar aan; in het gedempte licht bood mevrouw Kanterman een schrikwekkenden aanblik.

Het gelaat was rood en opgezwoilen, vochtige haarslierten hingen over haar voorhoofd en het doorweekte kussen. Wild grepen haar handen naar haar keel, als wilde ze zich bevrijden van een verstikkenden greep. En onophoudelijk klonk haar heesche stem, smeekend om water.

Radeloos liep Louise naar de wastafel en schonk met trillende handen een glas vol. Met een arm het hoofd van de zieke ondersteunend, poogde ze haar moeder tot drinken te bewegen. Ze kon niet voorkomen, dat ze een deel van den inhoud morste, maar de enkele teugen, die ze naar binnen wist te gieten, oefenden een weldadigen invloed uit. Met een langgerekten zucht liet de arme vrouw het hoofd krachteloos op het kussen vallen en lag een paar minuten doodstil.

Ze mompelde iets onverstaanbaars. „Wat zegt u?” fluisterde Louise en boog zich diep over haar heen. Maar de bijna geluidloze beweging der lippen herhaalde zich niet.

Een tijdlang werd de stilte in het vertrek slechts gebroken door de gejaagde ademhaling van de zieke. Wanhopig vroeg het meisje zich af wat ze moest doen. Zou het noodig zijn iemand te wekken, om een dokter te halen?

Wacht eens, misschien kon ze zelf voor wat verlichting zorgen, door haar moeder nog een kininepoeder te geven. Ze wist, dat er nog enkele in het doosje moesten zitten. Snel roerde ze de witte substantie door het water.

ONMISBAAR BIJ WERKELIJKE HUIDVERZORGING:

Vitamine F-gebrek is het grootste en meest verbreide gevaar, dat de frisheid van Uw huid bedreigt. Pas Castella schoonheidscrèmes toe. In iedere tube 2000 eenheden vitamine F. Uw huid wordt zacht en soepel!

Castella
VITAMINE F CRÈMES

35 cent
per tube

Weer zoo'n goed **DOBBELMAN**-product!

SCHRIFTELIJK

individueel thuis studeren
op gebied van

TECHNIEK - HANDEL
AMBACHT & KUNSTNIJVERHEID

De beste en gemakkelijkste studie in
dezen tijd

Opleiding voor:

Bouwkunde
Waterbouwkunde
Wegenbouw
Betonbouw
Machinebouw
Werktuigkunde
Ijzerconstructie
Scheepsbouwkunde
Carrosseriebouw
Meubelmaken
Arch. interieur
Textiel
Stofferen
Schilderen

Machinist
Autobestuurder
Gastechniek
Sanitair
Verwarmingstechniek
Electrotechniek
Radiotechniek
Koeltechniek
Chemie
Typografie
Schoenmaken dipl. A
Schoenverkoper dipl. D
Manufacturenbrevel
Vestigingsbesluiten

Speciale opleidingen voor:

TEKENEN

Amateurtekenen
Illustratie- en
Natuurtekenen
Caricatuurtekenen
Portrettekenen
Bloom- en Planttek.
Vlakversiering tek.
Lettertekenen

Drukwerkontwerpen
Reclameontwerpen
Etaleurs
Decorateurs
Architect interieur
Schilders
Akte M A, M B, N II
L. O. tekenen

Ook opleidingen voor:

MULO diploma, Moderne talen en Handelscorr.,
Boekhouden en MIDDENSTANDSDIPLOMA

Prosp., proefles, inf. en advies gratis
ITMO Soestdijkerstraatw. 10a
HILVERSUM

BON wens inlichtingen over:

(als brief verzenden of op briefkaart plakken) PK-421

Naam

Adres

Plaats

(Bijsluiten van bon niet verplichtend.)

Betrouwbaar - Onschadelijk - Vervaardigd te

BAD KISSINGEN

B-Q

is lekkere,
oergezonde
gortmout: de
stevige pap,
waar elke jon-
gen van houdt

N.V. KON. PELLERIJ „MERCURIUS“
voorh. GEBROEDERS LAAN
WORMERVEER

De Biscuit-
fabriek zoowel
als de Chocola-
fabriek van VICTORIA
maakt ervan, wat ervan te
maken is. En dat is nog
zóódanig, dat iedereen zegt:
„Wát er is..... dat mag
er zijn!“

Victoria
BISCUITS-CHOCOLA

„Hier heb ik wat voor u,“ zei ze zacht.
„Probeer u maar wat te drinken, dan
gaat het wel over.“

Haar woorden maakten niet den min-
sten indruk, het scheen, dat de zieke
zich niet bewust was van de aanwezig-
heid van haar dochter.

Ten einde raad en met inspanning van
al haar krachten bracht Louise haar
moeder in een half zittende houding en
duwde haar het glas tegen de lippen.
Eindelijk begreep de zieke wat van haar
verlangd werd. Louise's armen deden
pijn van het krampachtig ondersteunen,
toen het gelukt was het grootste deel
van de medicijn te doen innemen.

Eerst nadat ze gezicht en polsen van
de zieke frisch had gewassen en de
rustiger ademhaling haar de overtuiging
had geschonken, dat haar moeder in
slaap was gevallen, waagde het meisje
het zelf ook weer in bed te stappen.

Zij kon niet lang geslapen hebben,
toen de klank van haar moeders stem,
onverstaanbaar eerst, dan met toe-
nemende duidelijkheid, verward en
onsamenhangend tot haar doordrong.

Trillend van angst stond zij op,
maakte licht en keek met wijd-open
oogen van ontzetting naar haar moeder.

„Ga weg! Ga weg!“ gilde de zieke,
„raak me niet aan! Daar heb je het
weer! Ga weg, zeg ik je! Hahahaha!“

Uitbarstingen van razernij werden
opgevolgd door hysterische lachaan-
vallen, waarbij de arme vrouw wild met
de armen om zich heen sloeg.

„Om Godswil, moeder, wat is er aan
de hand!“ Louise's stem was heesch van
emotie.

„Ga weg, zeg ik je! Wat wil je van me?
Raak me niet aan!“ ijde het slacht-
offer, om dan weer in een afschuwelijk
gelach uit te barsten.

Ze kent me niet! flitste het door
Louise's hoofd. Wat moet ik in 's he-
melsnaam beginnen?

„Moeder,“ huilde het meisje, „moe-
der, ik ben het, Louise. Kent u me niet?
Moeder, wat kan ik voor u doen?“

Zou een glas water haar tot bedaren
brengen? Fluks goot ze wat water uit de
karaf, die op de waschtafel stond, in een
glas over, doch nog voordat ze het aan
haar moeders lippen had kunnen bren-
gen, had een wilde zwaai het weggesla-
gen. Rinkelend viel het op den vloer in
scherven.

In haar nervositeit werd elk helder
denken onmogelijk, maar één ding
stond haar duidelijk voor den geest:
ze móest zien hulp te krijgen, want zoo
ging het niet langer.

Haastig kleepte ze zich aan, af en toe
luisterend, wanneer haar moeder weer
die vreeselijke kreten uitstootte.

Alvorens zij de kamer verliet, pro-
beerde ze nogmaals of het haar niet zou
gelukken de zieke wat te verfrischen,
door een zakdoek met eau de cologne
over haar hoofd te leggen. Niets mocht
echter baten.

Door de nog donkere gang scharrelde
ze voorzichtig naar den flauwen licht-
schijn, die de trapopening aanduidde.
Ze rende de trap af naar de hal, waar een
slaperige nachtportier zat te knikke-
bollen. Hij keek schuldbevestigd op, toen
het meisje naderde, en bracht met een
gewoontegebaar zijn hand naar de
plaats, waar de klep van zijn pet placht
te zitten, bemerkte toen, dat hij niets op
had en mompelde iets, dat evengoed een
verwensching als een verontschuldiging
kon inhouden. Toch stond hij op en
torende met zijn lange, plumpe gestalte
hoog boven het angstige meisje.

„Que voulez-vous, mademoiselle?“
vroeg hij traag, een en al verwondering
in zijn vernooide oogen.

„Ik moet direct een dokter hebben,“
zei Louise en toen de man zijn wenk-
brauwen fronsde en zijn lippen vragend
voorstak, herhaalde ze: „Een dokter,
waar kan ik een dokter vinden?“

Hij schudde zijn hoofd. Vervolgens
haalde hij een enorm zilveren remontoir
te voorschijn, keek er aandachtig op,
en schudde nogmaals het hoofd. Zou ze
naar den trein moeten?

„Six heures,“ zei hij vriendelijk.
Louise stampvoette van ongeduld en
machteloze ergernis.

„Dokter!“ articuleerde ze, „ik moet
een dokter hebben.“

Haar smeekende stem en angst wek-
ten zijn medelijden op. Hij liep naar zijn
bureau en schonk haar een glas water in.

Wanhopig gebaarde het meisje, dat ze
daar niet om had gevraagd.

Plotseling een besluit nemend, nam
ze den man bij zijn arm en trok hem
mee naar de trap. Verbluft liet de reus
zich als een kind leiden, zijn goedig ge-
zicht drukte de grootst mogelijke ver-
bazing uit.

Bij de kamer gekomen stond Louise
luisterend stil en legde een vinger op
haar lippen. Het was stil geworden in
het vertrek en toen ze met den portier
binnenkwam, vonden zij de zieke in
slaap, onrustig weliswaar, doch althans
niet meer in den beangstigenden staat,
waarin het meisje haar had verlaten.

Zwijgend wees Louise op haar moeder
en nu begreep de man eindelijk wat van
hem verlangd werd. Men behoefde trou-
wens geen deskundige te zijn, om te
kunnen constateeren, dat hier een dok-
ter noodig was.

Hij knikte het meisje bemoedigend
toe en vertrok, Louise in de overtuiging
achterlatend, dat hij spoedig met medi-
sche hulp zou terugkomen.

In de martelende onzekerheid, waarin
ze verkeerde, leek het wachten haar
uren te duren. Intusschen was mevrouw
Kanterman, haar toestand in aanmer-
king genomen, vrij rustig gebleven. Zoo
nu en dan prevelde ze iets, soms klonk
een dof gekreun en eenmaal uitte ze
een kreet, die Louise verschrikt deed
opspringen, maar geheel wakker werd
ze gelukkig niet.

De eerste schemering was reeds zicht-
baar, toen ze voetstappen in de gang
hoorde, een oogenblik later gevolgd
door een bescheiden klopping op de deur.
Zonder op een uitnodiging te wachten,
stapte iemand de kamer binnen, die
zich aan Louise voorstelde als dokter
Saveur, Jules Saveur, zooals zijn kaartje
haar deed weten, een klein, beweeg-
lijk mannetje, met scherpe, fonkelende
oogen in het intelligente, niet zeer
vriendelijke gezicht. Een grijzen hoogen
hoed en zijn tasch hield hij in zijn linker-
hand.

Hij gluurde even naar het meisje en
wijdde daarna zijn aandacht aan de
zieke vrouw. Na een kort onderzoek
richtte hij zich op en stond in diep na-
denken verzonken. Weer wierp hij een
vluggen blik op Louise, die zijn bewe-
gingen in angstige spanning had gevolgd.

De dokter schraapte zijn keel en
begon vervolgens met een grooten
zakdoek, dien hij op een geheimzinnige
manier uit een der panden van zijn jas
te voorschijn had getooverd, bedacht-
zaam zijn bril op te poetsen. Mevrouw
Kanterman lag intusschen wezenloos
en volkomen uitgeput voor zich uit te
kijken, onbewust van wat zich rondom
haar afspeelde.

Het leek of de afgeloopen nacht
haar twintig jaar ouder had gemaakt.
Het vleesch van haar wangen hing in
plooiën neer, dof stonden de oogen, de
wanordelijke haren versterkten den
indruk met een oude vrouw te doen te
hebben.

Met een bruiske beweging wendde de
dokter zich tot Louise en zei iets met
droog-krakende stem, waarop het meisje
slechts met een hulpeloos handgebaar
kon antwoorden. Een beetje geërgerd
keek hij haar aan en herhaalde zijn op-
merking. Louise's oogen vulden zich
met tranen, snikkend viel ze op een stoel
neer en verborg haar gezicht in haar
armen. Alle doorgestane ellende van
den nacht ontlaadde zich in een zenuw-
achtige huilbui, waaraan ze zich willoos
overgaf.

De zwakke stem van haar moeder
deed haar opzien. Door een waas van
tranen zag Louise het bewegen van een
hand, alsof zij haar wilde wenken.

„Louise,“ hoorde ze, „niet huilen.“
Met een kreet wierp het meisje zich
op haar knieën naast het bed.

„Moeder!“ riep ze, terwijl ze haar
handen beetpakte, „voelt u zich wat
beter?“

De zieke knikte.
Dokter Saveur was inmiddels bedrij-
vig bezig geweest een kalmeerend middel
klaar te maken, dat hij haar nu met
voorzichtige teugjes liet opdrinken.

De tandspie-
gel toont aan,
dat fraaie
witte tanden
van achteren
vaak aange-
tast zijn door
tandsteen.

Zonder dat U geplaagd wordt door eenige pijn,
gaan Uw tanden langzaam maar zeker losstaan
en vallen ten slotte uit. Tandsteen vormt zich aan
de achterzijde van Uw tanden. Bewerk deze
verborgen plaats met Solidox, het eenige Neder-
landsche tandpasta, dat Sulfuricolineaat (Ned.
Octr. 19178) bevat en hierdoor tandsteen voor-
komt en verwijderd op volkomen veilige wijze.
Poets Uw tanden, vooral aan de achterzijde,
voortaan tweemaal daags met Solidox en ga min-
stens elk halfjaar naar den tandarts.

SOLIDOX

IS MEER DAN GEWOON TANDPASTA

het bestrijdt tandsteen

35 CT. GEWONE TUBE
GROOTE TUBE 65 CT.

SO 46-0141

GOOI GEEN OUDE TUBEN WEG! Slechts tegen
inlevering van een willekeurige andere tube (met dop!) kunt u voortaan een in tube verpakt artikel kopen.

Toen beduidde hij Louise op te staan en sprak een oogenblik tot haar moeder, waarop deze met een langzaam, instemmend bewegen van haar hoofd antwoordde.

Met driftige pasjes verliet de medicus het vertrek.

„Louise, luister eens,” vroeg mevrouw Kanterman zwakjes, „de dokter bestelt een rijtuig; je moet naar zijn huis, om een drankje voor me te halen. Wil je dat doen?”

„Natuurlijk, moedertje, ik ga met- een!”

Alles was beter dan tot nietsdoen gedoemd te zijn. Ze drukte een langen kus op het vochtige voorhoofd van haar moeder en volgde den portier, die met den dokter was teruggekomen.

De hal was niet meer zoo verlaten als enkele uren te voren. In 'n hoek was een werkvrouw bezig den vloer te dweilen en andere hotelbedienden stofften het meubilair af of ververschten de bloemen, die op de tafels stonden.

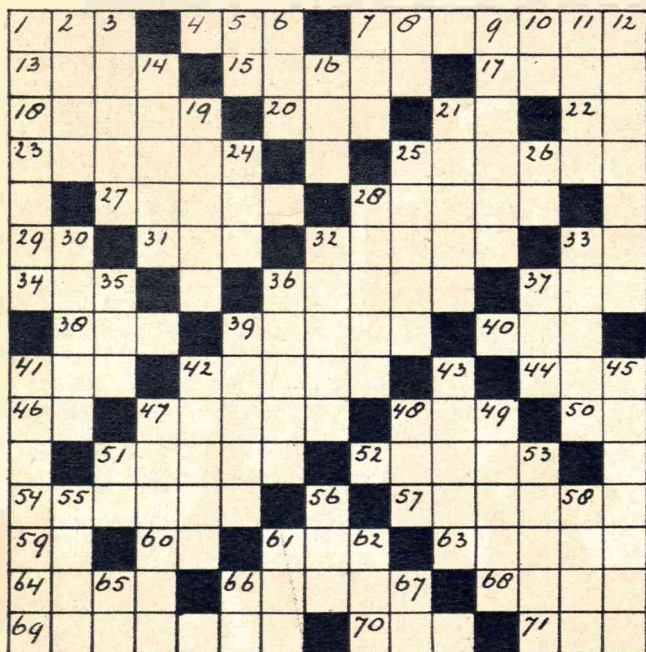
Louise liet zich willoos naar de gereedstaande fiacre voeren, de koetsier klakte met zijn tong, liet de zweep zachtjes op den rug van zijn paard vallen en het voertuig zette zich krakend in beweging.

VIERDE HOOFDSTUK

Anders dan den vorigen dag had Louise bitter weinig belangstelling voor de bezienswaardigheden, die zij voorbijkwamen. Ze was te zeer vervuld van de moeilijkheden, waarin ze zich bevond en die haar ongetwijfeld nog zouden wachten, om interesse te hebben voor het beeld, dat de miljoenenstad dien morgen te zien gaf.

De sjokkende gang van het paard voerde het rijtuig door eindeloze straten, langs groote boulevards en over verschillende pleinen, waarvan sommige er troosteloos uitzagen. De feeststee van den vorigen avond had plaats gemaakt voor het gewone rommelige aanzien van slierten serpentines en bergen papier en afval tusschen de met zeildoek afgesloten kramen en kermistenten. Nu scharrelden over de verlaten feestterreinen de voddensrapers rond, ellendige figuren van beiderlei kunne, in leeftijd varieerend tusschen zes en tachtig jaar, die in groote zakken het voor hen waardevolle afval verzamelden, dat de feestende massa had vertrappt.

Wordt vervolgd

71 Holte

Verticaal:

- 1 Stof
- 2 Voedsel
- 3 Wond
- 5 Rivier in Azië
- 6 Insect
- 7 Wig
- 8 Voertuig
- 9 Ontroering
- 10 Familiefid
- 11 Palmsoort
- 12 Secondedeelen
- 14 Vaarwel
- 16 Stapel
- 19 Reeks
- 21 Deel van een jas
- 24 Troefkaart
- 25 Bloem
- 26 En anderen
- 28 Voertuig
- 30 Deel van een priesterkleed
- 32 Stofdeeltje
- 33 Dondergod
- 35 Papegaai
- 36 Bescheiden
- 37 Drank
- 39 Dichterbij
- 41 Europeaan
- 42 Heilig voorwerp
- 43 Gebak
- 45 Heilige stad
- 47 Oude Europeaan
- 48 Groente
- 49 Vertrek
- 51 Vreemde munt
- 53 Vertrek
- 55 Liefdegod
- 56 Toiletartikel
- 58 Kleedingstuk
- 61 Kleedingstuk
- 62 Voedsel
- 66 Zonnegod
- 65 Zangnoot
- 67 Voorzetsel

Horizontaal:

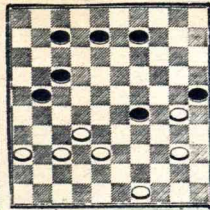
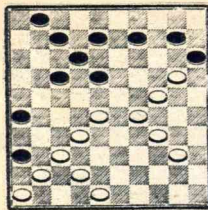
- 1 Wapen
- 4 Visch
- 7 Militaire sterkte
- 13 Vulkaan
- 15 Zuivelproduct
- 17 Tijding
- 18 Al
- 20 Weefsel
- 21 Soort onderwijs
- 22 Bijwoord
- 23 Onder voorwaarde
- 25 Rustend
- 27 Achtiging bewijzen
- 28 Inktvisch
- 29 Herkauwer
- 31 Nachtvogel
- 32 Laan
- 33 Lidwoord
- 34 Bevel
- 36 Sterk hellend
- 37 Noodseis
- 38 Vreemde munt
- 39 Met tegenzin
- 40 Mand
- 41 Toespijs
- 42 Onaantastbaar
- 44 Rijtuig
- 46 Zangnoot
- 47 Grond
- 48 Kleedingstuk
- 50 Zangnoot
- 51 Huisdier
- 52 Lichaamsdeel
- 54 Hoofdier
- 57 Groote vloot

Oplossing vorig nummer: b, vak, Inn. Ben, z, egel, b, e, d, lau, lijn, verdrag, are, g, no, smeer, er, d, Ido, l, r, v, die, e, o, Ameland, e, n, ets, dal, ons, bd, l, rente, d, Po, ee, Ir, d, re, in, slak, mi, es, rond, c, s, benoemd, s, e, hl, o, n, p, l, r, nn, a, Spanjaarden, k, v, vaderlander, b, ik, n, e, a, oa, navel, Ans, prima, gl, do, a, p, aa, ar, fa, Finland, ur.

TER OPLOSSING

Probleem no. 15*
Joh. v. d. Boogaard
Nuland

Probleem no. 16*
H. Meijer
Apeldoorn

Voor beide problemen geldt: Wit speelt en wint.

OPLOSSINGEN

No. 13* Wit 28—22, 19—14, 14—10, 47—41, 46—41, 41: 23, 15: 2, 2: 17 (4—10), 17—28—37—42—48 wint. Fraai!

No. 14* Wit 27—21, 38—33, 28—22, 22: 2 (11—16), 2: 21, 41—37 wint. Aardig.

UIT DE PARTIJ

In den stand Wit 25, 31, 32, 36/39, 42, 43, 45/49. Zwart 4, 6/9, 11, 12, 14/17, 21/23 speelde J. H. B. Kesseler met wit 47—41, hopen op 21—26! Toen dit volgde forceerde Wit schijfwinst door 32—27! Nu gaat 12—18 niet wegens dan door 37—32, 38—33 enz.; op 23—29 volgt 39—33—29; en op 23—28, 27: 18, 12: 23, 31—27 (dreigt 27—21, 37—31 enz.), 17—21, 37—31, 26: 37, 42: 31 enz. levert de dreiging 27—21 schijfwinst op.

PANORAMA. Geïllustreerd weekblad, verschijnt Donderdags. Hoofdredacteur: J. A. M. Douwes, Heemstede. Plaatsvervanger: W. N. Stuifbergen, Haarlem. Abonnementsprijs 13 cent per week; per kwartaal f 1.69, franco per post f 1.80 per kwartaal bij vooruitbetaling; losse nummers 16 cent. (Prijshoofing toegestaan door het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart onder nr. 17796 N.P. d.d. 23 April 1941.) Voor postabonnementen en adreswijzigingen van postabonnementen gelieve men zich uitsluitend te wenden tot het bureau te Haarlem. Bureau's: HAARLEM: Nassaulaan 51, Telef. Int. 13866, Giro nr. 142700. AMSTERDAM, Singel 263, Telef. Int. 33170, Giro nr. 97946. ROTTERDAM, Provenierssingel 27, Telef. Int. 47133, Giro nr. 101981. 's-GRAVENHAGE Stationsweg 95, Telef. Int. 111668, Giro nr. 43141. UTRECHT, Biltstraat 142, Telef. Int. 13473, Giro nr. 149597. ENSCHEDE, Oldenzaalschestraat 56, Telef. Int. 2188, Giro nr. 383773. ARNHEM, Nieuwe Plein 42, Telef. Int. 24825, Giro nr. 383772. 's-HERTOGENBOSCH Stationsweg 27, Telef. Int. 4286, Giro nr. 129750. MAASTRICHT, Stationsstraat 20, Telef. Int. 5851, Giro nr. 124690. VLISSINGEN, Badhuisstraat 5, Telef. 81. K 1311

'N DONKERE STRAAT

'N LICHTEND NUMMER

'N WITTE BUS
'N WITTE BEL

'N DANKBARE POST

PARFUM • EAU DE COLOGNE • ZEEP
LOTION • CREME • POEDER • SHAMPOO
BRILLANTINE • SCHEERZEEP
VAN
MYRURGIA
SPANJE

Hoest Uw kind?

Grijp dadelijk in. Bedenk, dat het ver-
waarloozen van een hoest ernstige ge-
volgen kan hebben. Begin daarom van-
daag nog Uw kind Abdijsiroop te geven.

Abdijsiroop zal de vastzittende slijm
dadelijk doen loskomen, de ontstoken
slijmvliezen verzachten en weldra zal
de hoest van Uw kind verdwenen zijn!

AKKER'S

ABDIJSIROOP

's Werelds beste Hoestsiroop

„Hij neemt altijd een verschooning mee als hij lang onder moet blijven.”

TACT

Judocus en zijn vrouw waren niet gewend om laat naar bed te gaan. Op zekeren avond kwamen echter eenige kennissen bij hen binnenlopen en hoewel het al tamelijk laat werd schenen ze geen haast te hebben om op te stappen. Toen zei Judocus met een geeuw tegen zijn vrouw:

„Vrouw, laten we naar bed gaan, want deze menschen willen geloof ik graag naar huis toe.”

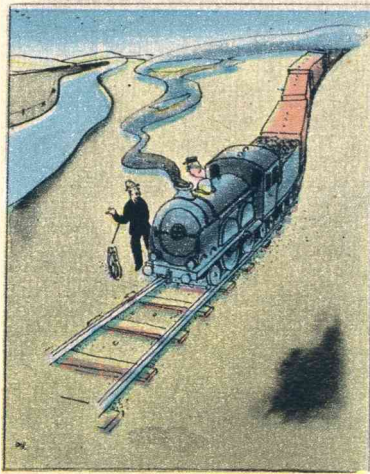
DEFINITIE

Een meisje werd gevraagd een beschrijving te geven van de ruggegraat, meer speciaal van het nut ervan.

„Een ruggegraat voorkomt,” luidde haar antwoord. „dat de beenen naar iemands nek doorwandelen.”

Geen van onze zintuigen wordt zoo geplaagd als het oor!

„Er zijn haast geen auto's meer op den weg, daarom probeer ik hier m'n geluk maar eens!”

VROUWENWRAAK

„Die vrouw van hiernaast is net zoo'n hoed koopende als die welken ik gisteren gekocht heb!”
„Dan ben je zeker reuze tegen haar op gaan spelen?”
„Nee — ik heb den mijnen aan mijn dienstmeisje gegeven!”

PRIJSVERSCHIL

Op een regen- en stormachtigen avond werd een dorpsdokter uit zijn bed geheld door een boer, die eenige kilometers ver weg woonde. De boer, die bekend stond om zijn krenterigheid, informeerde eerst hoeveel een visite van den medicus aan zijn woning kostte.

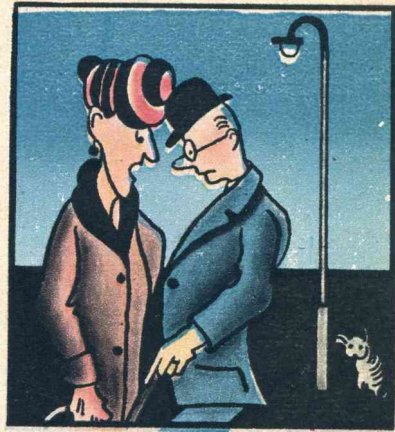
„Drie gulden,” zei de dokter kort, inwendig boos op den man, die onder zulke omstandigheden eerst nog den prijs wilde weten.

De boer verzocht hem dringend even naar zijn woning te willen komen voor een ernstig geval. De dokter kleedde zich aan, spande zijn wagentje in en reed door het hondenweer naar de boerderij van den man.

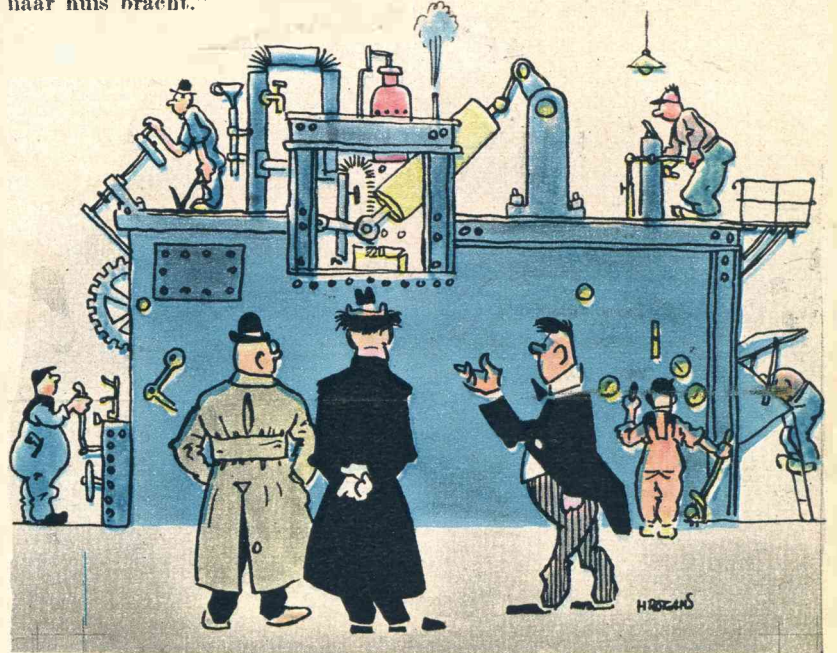
Daar aangekomen haalde de boer zijn portemonnaie voor den dag en overhandigde drie gulden aan den dokter.

„Maar waar is de patiënt?” vroeg de medicus.

„D'r is geen patiënt,” antwoordde de boer, „maar die verduivelde stalhouder in het dorp wilde me voor dit eindje vijf gulden rekenen, als hij me naar huis bracht.”

„Hé, meneer, kunt u niet zien waar u loopt?”
„Jawel, dame, maar ik kan niet goed meer lopen!”

Een kleine jongen moest een opstel maken over het varken. We laten het hier onverkort volgen:

„Varkens zijn zeer nuttige dieren. Zijn vleesch is eetbaar. Onze hond heeft een hekel aan varkens. Zijn naam is Nero. De meester heeft eens voorgelezen van een zeer slechten koning die Nero heette. Ik houd alleen van goede mannen. Mijn vader is een reuzen-goede man. Mannen zijn zeer nuttig. Ze hebben te veel goede eigenschappen om ze allemaal op te noemen. Dat is alles wat ik van een varken weet.”

EVEN GEDULD

Een man kwam een drogisterij binnen en vroeg om een middel tegen verstopping. De drogist telde een aantal cascarapillen af en deed ze in een klein doosje, dat hij zijn klant overhandigde met de woorden:

„Deze pillen helpen voortreffelijk. Als u dit doosje ingenomen hebt, zult u zich een geheel ander mensch voelen.”

De man vertrok, doch kwam ruim een dag later terug met de mededeeling dat het niets geholpen had.

„En heeft u eenige van die pillen ingenomen?”

„Ja,” antwoordde de man, „ik heb het heele gevalletje zoo ingeslikt.”

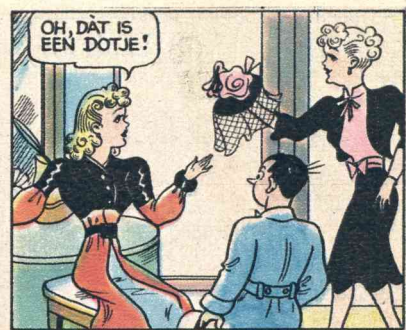
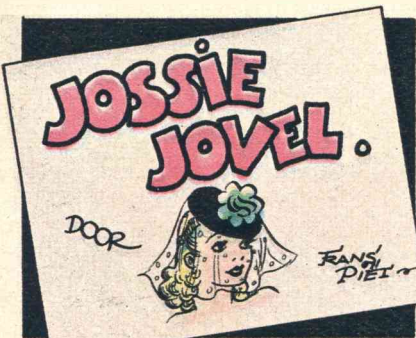
„Hoe bedoelt u: het heele gevalletje?”

„Nou — dat doosje dat u me gegeven hebt!”

„Wat!?” riep de drogist uit, „u wilt me toch niet vertellen, dat u het doosje met pillen en al ingeslikt hebt?”

„Ja,” zei de man, „dat hebt u toch zelf gezegd.”

De drogist leunde over de toonbank, hief zijn wijsvinger op en zei: „Hebt u maar even geduld, tot het dekseltje eraf gaat!”

„En dit is de machine, die het werk doet van vijf man!”

MOEILIK!

Een onderwijzer leerde zijn kinderen de betekenis der spreekwoorden. Zoo behandelde hij onder andere het spreekwoord: „Zeg mij met wien gij omgaat en ik zal u zeggen, wie gij zijt,” waarbij hij verklaarde, dat men de menschen kon herkennen aan degenen met wien zij omgaan.

Een kleine jongen gaf blijk het niet te begrijpen, waarop de meester vroeg, wat hij dan niet begreep. Het was toch heel eenvoudig.

„Nee, meneer,” antwoordde de jongen, „als nu een goede man met een slechten man omgaat, is dan die slechte man goed, omdat hij met een goeden man omgaat of is dan die goede man slecht omdat hij met een slechten man omgaat?”